

HAZRET-İ MERYEM KİTABI

Münevver TEKCAN*

The Book of Meryem (The Virgin Mary)

Abstract: Hakîm Süleyman Ata was important sufi and third successor of Yesevî. He spent most of his life in Central Asia particularly Harezm. During the XII- XIII centuries he played an important part in establishing the Yesevî tradition.

During this period he wrote several works including *Hazret-i Meryem Ražiya'llâhu Ta'âlâ 'Anhâ Kitâbı*. This paper examines five versions of this work. Comparisons are made and compilation has been made combining all five versions. A grammatical index and dictionary also been made.

Key words: Hakîm Süleyman Ata, Hazret-i Meryem, Yesevî Tradition

Giriş

XII. yüzyılda Ahmed Yesevî (ö.562/1166-67) ile başlayıp Orta Asya ve Türkistan'da geniş bir coğrafyaya yayılarak etkili olan Yesevîlik akımı, XII. ve XIII. yüzyıllarda Türk tasavvuf edebiyatında önemli temsilciler yetiştirmiştir. Hakîm Süleyman Ata (ö.582/1186-87) da Ahmed Yesevî'nin bu dönemde yaşamış ve faaliyet göstermiş üçüncü halifesidir. Yesevî'nin yanında tahsilini tamamladıktan sonra ondan icazet almış ve Ürgenç bölgesinde halkı irşad etmekle görevlendirilmiştir. *Dîvân-ı Hikmet*'te yer alan Yesevî hikmetleri tarzında yazdığı manzumelerinde *Süleyman*, *Kul Süleyman*, *Süleyman Bakır-ganî*, *Hakîm*, *Hakîm Süleyman* gibi adlar kullanan Hakîm Süleyman Ata'nın daha çok menkabelere içiçe girmiş efsanevî bir hayatı olmuştur.¹

* Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Dili Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

1 Hakîm Ata'nın menkabevi hayatıyla ve eserleriyle ilgili kaynaklardan bazıları şunlardır:

Hakîm Süleyman Ata'nın şiirleri akıcı ve içli olduğu kadar sanat düşüncesi ile de yazılmıştır. Bunu ele aldığımız manzumelerinde açıkça görmekteyiz. Manzumenin son dörtlüğü onun sanata verdiği değeri, şiirini nasıl yazdığını vermesi bakımından önemlidir. Türk tasavvuf edebiyatında hikmet geleneğinin gelişip yaygınlaşmasında önemli yeri olan Hakîm Süleyman Ata'nın bilinen eserleri şunlardır: *Bakırğan Kitâbı*, *Divân-ı Hikmet* tarzında dinî-sofiyane şiirleri içine alan değişik Yesevî şairlerinin de şiirlerinin yer aldığı bir eserdir². *Âhır Zamân Kitâbı*, *Takı 'Aceb Kitâbı* ve *Qıyâmet-nâme* adlarıyla da bilinmektedir. Ahır zaman alametlerini ve kıyamet gününü konu alan bu eser tarafımızdan yayına hazırlanmaktadır. *Kıssa-i Hazret-i İmâm-ı A'zam*, *Yarım Alma Hikayesi* adıyla da bilinen manzum bir eserdir.³

Hakîm Süleyman Ata'nın bu eserlerinden başka *Özbekistan Fenler Akademisi Ebu Reyhan Birunî Namındaki Şarkşinaslık Enstitüsü El Yazmalar Bölümü*'nde incelediğimiz hikmet mecmualarında ve mevcut *Divân-ı Hikmet* nüshalarında da değişik hikmetleri yer almaktadır.

Bu çalışmamızda, Hakîm Süleyman Ata'nın eserlerinden, *Hazret-i Meryem Rażıya'llâhu Ta'âlâ 'Anhâ Kitâbı*'nı ele aldık. Bu eser özellikle Orta Asya'da cehriye dervişlerinin meclislerinde Ahmet Yesevî'nin hikmetleri gibi koro halinde okunmuştur.⁴

XII ve XV. yüzyıllarda Batı'da da Hazret-i Meryemle ilgili ilâhiler oldukça çok sevilmektedir. Bunlar, 150 mısralık ve 150 Tevrat ilâhisiyle ilgilidir. Sûreler ilâhilerin önünde geçiş nağmesi olarak söylenmektedir. Bunlar arasında *Codex Comanicus*'ta bulunan, çok sevilen ve yaygın olan "ex virgine

Hakim Ata Kitabı, Özbekistan Fenler Akademisi Ebu Reyhan Birunî Namındaki Şarkşinaslık Enstitüsü El Yazmalar Bölümü, nr. 1552, vr. 25a- 36a ; Muhammed Şerîf i Buhârî, *Hüccetü'z-Zâkirîn li reddi'l-münkirîn*, Süleymaniye Ktp., Reşit Efendi, nr. 372, vr. 97b-98a ; Ahmed b. Maḥmūd b. Hacı Şâh Ḥazîni Kuşeyrî, *Cevâhirü'l- Ebrâr min Emvâci'l- Bihâr*. Müstensihî, Mahmud bin Hasan bin Şeyḥu'n- Nakşibendi'dir (H.1002/M. 1593), (Haz. Cihan Okuyucu), Kayseri 1995, s.26, 46, 55 ; Mevlâna Gulâm Server Lâhürî, *Ḥazînetü'l-aşfiyâ*, Kânpür (Cownpore) 1312/1984, c. I, s. 534. Farsçadır.; K. Eraslan, *Ali-şîr Nevâyî: Nesâyimü'l- Maḥabbe min Şemâyimi'l- Fütüvve I Metin*, Ankara 1996, s. 348. ; F. Köprürülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara 1981, s. 88-95.; H. F. Hofman, *Turkish Literature, A Bio-Bibliographical Survey, Section III, Part I*, Volume I-3, s. 227-34, Utrecht 1969.; R. Rahmeti Arat, "Hakîm Ata" maddesi, *İA*, c.5/1, s. 101-103.; İbrahim Hakkul, Seyfeddin Refeyiddin, *Süleyman Bakırğani Bakırğan Kitabı*, Yazuvcı Neşriyatı, Taşkent, 1991.; Devin DeWeese, "Hakim Ata" Elr., Volume XI, s. 573-574.

2 Münevver Tekcan, *Hakim Ata ve Bakırğan Kitabı*, Seçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış doktora tezi, Konya 1997.

3 Münevver Tekcan "İmâm-ı Azam Ebû Hanîfe'nin Kıssası", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S:15, Konya 2003, s.121-168.

4 S. M. Matveev, "Muxammedanskiy razskaz o Sv. Deve Marii. Tekst i perevod" IOAIE, T. 13, Kazan 1895.; H. F. Hofman, *Turkish Literature, A Bio-Bibliographical Survey, Section III, Part I*, Volume I-3, s. 227-34, Utrecht 1969.

maria” ilâhisi, Kumanca tercümesi bilinen Latince metinlerin hiçbirine benzememektedir⁵.

Eserin elde edebildiğimiz manzum olan yazma ve basma nüshaları ile sahada derlenmiş olan bir varyantını metnin kuruluşunda dikkate aldık. Çalışmamızda beş nüshadan yararlandık. Bunlardan iki nüshayı yani *D* ve *T* nüshalarını temel aldık. *D* nüshasını esas, *T* nüshasını ise yardımcı nüsha olarak kabul ettik. Ancak metinde anlatılan olayın akışına göre basma nüshalardan bazı dörtlükleri de kurduğumuz metne dahil ettik. Hazret-i Meryem’in vefatını anlatan bu eserin nüshalarının tasvifleri şöyledir:

*D Nüshası (D): Divân-ı Hikmet*⁶’in İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan nüshasının 32^a-34^a yaprakları arasındadır. Okunaklı bir ta’likle beyit esasına göre yazılmış, metin başlıksız olup 53 beyittir.

T Nüshası (T): Özbekistan Fenler Akademisi Ebu Reyhan Birunî Namındaki Şarkşinaslık Enstitüsü El Yazmalar Bölümü, Envanter Numarası 9927 olan bir hikmet mecmusunun 112^b-117^a yaprakları arasında yer almaktadır. Oldukça eski ve yıpranmış olan bu nüsha da beyit esasına göre kırık ta’likle yazılmış olup 58 beyittir. Müstensihî ve istinsah tarihi kaydedilmemiştir. *Vefât-nâme-i Bibi Meryem Rażıya’llâhu ‘Anhâ bu turur* başlığını taşımaktadır. Aynı mecmuanın 104^b- 109^a yaprakları arasında da bu manzume yer almaktadır. Ancak 112^b-117^a arasındaki manzumeyle nüsha farkı olabilecek özellikler tespit edemediğimiz için metnin kuruluşunda bu manzumeyi ayrı bir nüsha olarak ele almadık.

K1 Nüshası (K1): 1878’de Kazan’da Hazret-i Meryem Rażıya’llâhu Ta’âlâ ‘Anhâ Kitâbı adıyla yayımlanmış olan bu nüsha da beyit esasıyla basılmış olup besmele ile başlamaktadır. 56 beyit ve 8 sayfa olan bu nüsha, S. M. Matveev tarafından Rusça’ya tercüme edilerek yayımlanmıştır⁷.

K2 Nüshası (K2): Özbekistan Fenler Akademisi Ebu Reyhan Birunî Namındaki Şarkşinaslık Enstitüsü Taş Basmalar Bölümü’nde 5384 numarada kayıtlı olan Hazret-i Meryem Rażıya’llâhu Ta’âlâ ‘Anhâ adıyla 1909’da Kazanda basılmıştır. Eser 55 beyittir.

5 bkz. Annemarie von Gabain, “Kumanische Literatur” *Philologia Turcica Fundamenta* II, Wiesbaden 1964, s. 243-261.

6 *Kitâb-ı Hikmet*, İstanbul Üniversitesi Ktp. Türkçe Yazmalar, nr: 3898. H. 1260 tarihli olan bu nüsha, 1b-119a varaktır. Hazret-i Meryem’in ölümüyle ilgili bu manzume, *Divân-ı Hikmet*’in görebildiğimiz şu nüshalarında bulunmamaktadır: *Divân-ı Hikmet*, İstinsah tarihi H. 1305, İstanbul Belediyesi Ktp., nr. 598, vr1b-168b; Millet Ktp. Ali Emîrî, Manzum, nr. 16, vr.1b-85b; *Divân-ı Hikmet*, Millet Ktp. Ali Emîrî, Manzum, nr. 17, vr. 1b-85b.

7 S. M. Matveev, “Muxammedanskiy razskaz o Sv. Deve Marii. Tekst i perevod” IOAIE, T. 13, Kazan 1895.

KT Nüshası (KT): N. F. Katanov tarafından 31 Mart 1892'de Doğu Türkistan'ın Turfan şehrinde derlenmiş olan metin 34 dörtlük halinde yazıya geçirilmiştir.⁸

Hazret-i Meryem'in ölümünü konu alan bu hikâye Kışaşı'l- Enbiyâ'da da geçmektedir.⁹

Yesevîlik geleneğinde yazılan hikmetlerin yazılı edebiyata olduğu kadar sözlü geleneğe de ait olması zamanla bu eserlerin yayıldıkları sahaya göre değişmesine yol açmıştır. Bu metinlerin ilk dönemlere ait nüshaları da elde bulunmamaktadır. Ayrıca yazıldığı sahanın ve müstensihin dil özelliklerini yansıtması göz önüne alındığında nüshalar arasındaki farklılıkların bir hayli fazla olduğu görülür. Bunun yanında metnin farklı nüshalarında yer alan dörtlükler sıra ve sayı bakımından değişiklik göstermektedir. Metnin ele aldığımız nüshalarında ses, şekil ve kelime farklılıkları yanında dörtlüklerde sıra ve sayı bakımından farklar mevcuttur. Şimdiye kadar eserin vezni ilgili olarak kaynaklarda, her ne kadar aruzun hecez barhri¹⁰ (v - v - / v - v - veya - v -) ile yazıldığı söylenilmişse de eserin hecenin 4+3=7 ölçüsünde, dörtlükler halinde yazıldığını tespit ettik. Metinde eksik yazımları ve vezin bozukluklarını [] içinde tamamladık.

Yayımlanmış olduğumuz Hazret-i Meryem Razıya'llâhu Ta'âlâ 'Anhâ Kitâbı'nın nüshalarının dilinin, imlâ, şekil ve ses özellikleri dikkate alındığında, Doğu Türkçesi yazı dili özellikleri taşıdığı görülmektedir.

8 N. F. Katanov, *Musuamanskiya Lenegendi (Müslüman Rivayetleri)*, Sanktpeterburg 1894, s. 8-11.

9 bkz. Ata, A., *Nâşirü'd-dîn Bin Burhânü'd-dîn Rabgûzi: Kışaşı'l- Enbiyâ* (Peygamber Kıssaları), I Giriş-Metin- Tıpkıbasım, TDK Yay., Ankara 1997, s. 242. " ... Kaçan 'İsî ulğaydı erse bir kün anasığa aydı: Mevli ta'âlâ bizni ne üçün yarattı? Anası aydı: hîdmet, tâ'at üçün yarattı. 'İsî aydı çopğıl bu halâyıklar arasından çıkalıñ, men bular arasında hîdmet kılumas-men. Anasınıñ élgin tutup tağğa çıktılar, şavma'a kılıp tâ'at ve 'ibâdetğa meşğül boldılar, kündüz rûze tuttılar ağız açğu vaqt bolsa ca'di atlıg kök ot keltürdiler, ağız açtılar. Bir kün 'İsî nerse tileyü bardı 'Azrâ'il yetip keldi, Meryem aydı: Kim sen, oğlum yoç za'ife-men.'Azrâ'il aydı: men melekü'l mevt-men. Meryem aydı: ne işke keldiñ? Aydı: seniñ cāniñ algalı keldim tedi. Meryem aydı: Mevli ta'âlâ yarlıkın yörütgil. Meryem cānın aldı. 'İsî yetip keldi anasını kördi yatur, uyuklaptur tēp oygatmadı. Kün batar vaqt boldı érse 'İsî aydı: ey ana çopğıl namāz vaqtı keçmesün. Cevāb bérmedi, havādın ün işitildi anañ öldi, ölügni mü indeyür sen? 'İsā zār zār yıglap kağguluğ boldı, anam nerse yemedi öldi, tēp özi hem yemedi. Ol keçe anası katında uyudu, tüş kördi anası uçmağ içinde hulle keyip taht üze olturur, tegresinde hūrlar hîdmet kılurlar. Anası aydı: ey 'İsî meni ağız açmadı tēp kağgurmağıl, Mevli ta'âlâ maña rûzi bérdi ağızım açdım, tedi. Tañlası çoptı kendge bardı 'avratlarını keltürdi, Meryem'ni yudılar toprağğa koydılar. Andın soñ 'İsî élge kirdi halâyıqñı 'imānğa da'vet kıldı."

10 H. F. Hofman, *Turkish Literature, A Bio-Bibliographical Survey, Section III, Part I*, Volume I-3, s. 227-34, Utrecht 1969.; R. Rahmeti Arat, "Hakim Ata" maddesi, *İA*, c.5/1, s. 101-103.

- Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*¹¹ 5
- [D32a], [T112b] 1
 Kādir¹² ḳudretin tūlap
 Bir sözüüm yād kildi-ya
 Kizleben tutsa bolmas
 Mevlām ḥātır berdi-ya
- 2
 Meryem oğlu ol 'İsā¹³
 'Āḳil irdi mevlāğa
 Mevlām anı ağırlap
 Kökde orun birdi-ya
- 3
 Mevlām anı ozdurdı¹⁴
 Ḥalāyıḳdın ayırdı
 Ḥak raḥmetin bilgürdi
 İncil 'atā ḳıldı-ya
- [D32b] 4
 Talak berdi¹⁵ dünyāğa
 Köñül berdi 'uḳbāğa
 Tā'at ḳıldı Mevlā'ğa
 Tünler oygaḳ irdi-ya
- Bol¹⁶ dünyāni sevmegen
 Mālğa köñül bermegen
 Öziğa çüft almagen
 'İsā savçı irdi-ya
- [T113a] 6
 Meryem irdi anası
 Hiç yoḳ irdi atası¹⁷
 Enbiyālar öyesi
 Nürdın bolmuş didi-ya
- 7
 Ḳayu ilge ol kirse¹⁸
 Tüme közsizni körse
 Turup du'ālar ḳılsa
 Közlük bolur irdi-ya
- 8
 Olturğan aḳsaḳnı yöritgen¹⁹
 Tükel 'illet arıtkan
 Ölüglerge cān ḳoşkan
 'İsā savçı irdi-ya
- 9
 'İsā aydı²⁰ ay ana
 Bir pend aytay men saña
-
- 11 *Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm: Vefāt-nāme-i Bibi Meryem Raḳıya'llāhu Ta'ālā 'Anhā bu turur T.*
- 12 *Kādir ... tūlap : Kādirim ... tūla D; Enbiyālar örürmiş KT|| Bir ... kildi-ya: 'İsā savçı irdi-ya KT || Kizleben ... bolmas : Tüzleben ... D; Gizlep anı ... K1, K2; Mevlām anı 'azizlep || Mevlām ... berdi-ya D; M. 'atā berdi-ya K1, K2; İncil atar irdi-ya KT.*
- 13 *Meryem ... İsā: Mevlām anı ödürdi KT; 'Āḳil ... mevlāne: Ḳul ... mevlā'ğa T; Ḥaş ḳul ... mevlāmge K1, K2; Ḥalāyıḳka iberdi K || Mevlām ... ağırlap: M. anı a'zāzlapT; Hürmetni körsetti KT|| Kökde ... birdi-ya: İncil 'atā ḳıldı-ya T; İncil 'atā birdi-ya T; Mevlām ... birdi-ya K.*
- 14 *ozdurdı: izdüirdi T|| ayırdı: bizdüirdi T|| Ḥak ... bilgürdi: Kerāmetde bilgürdiT|| İncil ... ḳıldı-ya: kökde orun berdi-ya T; Bu dörtlük K1 ve K2'de yok.*
- 15 *berdi: birdi K1, K2; köñül berdi: kağem urdı K1, K2|| ḳıldı: ḳılurın T|| Mevlā'ğa: Mevlā'ge D; Mevlām'ge K1, K2; bu dörtlük KT'de yok.*
- 16 *Bol ... sevmegen: Bu dünyāğa baḳmağan K1, K2, KT|| Mālğa köñül bermegen :M. k. birmegen K1, K2, KT|| Öziğa ... almağan: İl içinde turmağan K1, K2; Bir kend içre turmağan KT; Bu dörtlük D'de yok.*
- 17 *Meryem ... anası: M. idi anası KT; M. aydı ey ana D|| yoḳ irdi: yoḳ idi KT; enbiyālar öyesi: e. du'āsı KT; evliyālar öyesi D;|| nürdın: yeldin K1, K2, KT; bu dörtlükte 1. ve 2. mısra T'de mükerrer.*
- 18 *Bu dörtlük D,T ve KT'de yok.*
- 19 *Olturğan .. yöritken: Yābān kezip yörgen KT|| tükel ... arıtkan: ölüklerge cān bergen KT|| ölüglerge ... ḳoşkan: öziğe çüft almağan KT; ilk mısraın vezni bozuk, bu dörtlük D ve T'de yok.*
- 20 *aydı: aytur K1, K2; bir kün KT|| pend: söz T; fendim || aytay-men: aytayın T, K1, K2; bar min|| Bu ... ana: Ol pendimni bil anaT; ol pendimni sen aıla K1, K2; Şol fendimni sin aıla KT|| Ḳulaḳ ... didi-ya: Ḳabül ḳulḳ didi-ya T; Bir sözüüm yād kildi-ya K1, K2; Ḳabül ḳılḳın didi-ya KT.*

	Bu pendimge ey ana Kulağ salğıl didi-ya		Çıktı tağlar başığa Meryem aydı oğlığa Taşlar yıkkın didi-ya
10	Ana oğul kopalı ²¹ Yazu yābān kizeli Bu dünyanı koyalı Tā'at vaqtı didi-ya	[T113b] 14	'İsā tegri yügürdi ²⁵ Uluğ taşlar kiltürdi Bu şavma'a bitürdi Meryem aña kirdi-ya
11	Meryem aydı ²² ey oğlum Közüm nürü oñ kolum Kilgüsidür bu ölüm Yahşı aydıñ tidi-ya	15	Kündüz rüze tuttılar ²⁶ Keçe namāz kıldılar Ot yıldızın yediler Yamğur suyn içti-ya
12	Ana oğul koptılar ²³ Kelim tonlar keydiler Āhıretke yettiler Ümmidleri boldi-ya	16	Yābāndaki keyikler ²⁷ Hevādağı ol kuşlar Yeryüzide cānvārlar İkrām bisyār kıldı-ya
13	Barıp Rebūd ²⁴ tağığa		
21	<i>kopalı: kopalıñ T; kopalım K1, K2; baranı KT Yazu ...kizeli: kilim tonlar kiyeliñ T: Gilim tonun kiyelim K1; Kilim tonun kiyelim K2; āhıretke ulaynu KT Bu ... koyalı: Hudāymnu emriniT; Tā'at tevbe kulanı KT Tā'at ... didi-ya: Kılğumuzdur didi-ya T; Tā'at vaqtı boldi-ya K1, K2; Ölüm kelür didi-ya KT.</i>	25	<i>T; Mescid kopard tidi-ya K1; Şavma'a kılğın didi-ya KT bu mısra, K2'de yok.</i>
22	<i>aydı: ayıtı KT közüm nürü : körer közüm K1, K2;ciger bendim KT oñ kolum: kulanım K1, K2 kilgüsidür: kilesidir K1, K2; kelgüsidür KT aydıñ didi-ya: aydıñ tidi-ya K1, K2 bu: su KT; bu dörtlük D'de yok.</i>	26	<i>taşlar keltürdi: tegri yügürdi T; taşlar taşdı K1 Meryem ... toladı: Uluğ taşlar kiltürdi T; taş tigresin kapladı K1; tük tegresin koymadı KT Bir şavma'a kopardı: Bu şavma'a bitürdi T; bu şavma'anı kopardı K2; bir şavmu'a öy fütkerdi KT; bu dörtlük K2'de yok.</i>
23	<i>koptılar: koptılar K1, T; bardılar KT Kilim ... keydiler: Gilim tonun k. K1; Kilim tonun k. K2; Tağ içige kirdiler KT Āhıretke yettiler: Bu dünyanı koydılar K1, K2; Tā'at tevbe kıldılar KT Ümidleri boldi-ya: Āhır vaqt boldi-ya K1, K2; Zamān haber keldi-ya KT; bu dörtlük D'de yok.</i>	27	<i>Kündüz ... tuttular: kiçe tā'at kıldılar T; Kündüz .. tuttılar K1, K2 Keçe ... kıldılar: Kündüz rüze tuttular T; Tünler oyağ turdılar K1, K2. Ot ... yediler:Tā'at sunu kıldılar T; Tā'at namāz kıldılar K1, K2; Tevbe nāle kıldılar KT Yamğur suyn içti-ya: Kış yazda turdılarT; Kaç küñ anda keçdi-ya K1,K2; Niçe rüzgār kiçti-ya KT.</i>
24	<i>Barıp Rebūd tağığa: B. Kelim tağına T; Bardı Tebyān tağına K1; B. Lübnān tağına K2; Yetti Lemlem tağığa Çıktı ... başığa: Çıktı tağlar başına T; Aşdı tağıñı başığa K1, K2; Çıktı tağıñı başığa KT Meryem ... oğlığa: Meryem oğlına aytur K1; Meryem ayıtı oğlığa KT; bu mısra K2'de yok. Taşlar ... didi-ya: Şavma'a kıl didi-ya</i>		<i>Yābāndaki keyikler: Yābāndaki ol keyikler D; Önindegi yılanlar K1, K2 ;Yābāndaki keyikler KT hevādağı ol kuşlar: Yābāndağı keykler K1; Yāpāndağı keykler K2; Yerde öñen giyāhlar KT Yeryüzide cānvārlar: Hevādağı kuş kurtılar K1, K2; Barça kuş u fıvarlarKT İkrām ... kıldı-ya: Barça selāmğa keldi-ya K1, K2; Barça selām kıldılar KT, bu dörtlük D' de yok.</i>

- 17 'İsâ bardı qarlıkça²⁸
Ot yıldızın tirmağka
Yamğur suyn almağka
Kıçrağ anda qaldı-ya
- 18 Yarlıg keldi İzim'din
'Azrâ'il'ge Mevlâ'dın²⁹
Meryem cânın tenidin
Barğul alğıl didi-yâ
- 19 Kökdin 'Azrâ'il indî³⁰
Meryem qaşığa keldi
Yüzge kilip olturdı
Qarşu selâm kıldı-ya
- 20 Meryem 'aleyküm³¹ aldı
Anı körmey bildi-ya
[T114a] Öz cânıdın tükendi
Qayda keldiñ didi-ya
- 21 Aytur tenim titreşür³²
'Aziz cânım çulğaşur
Yüreklerim telinür
Atıñ nedür didi-ya
- 22 Men-men sarây bozğuçı³³
Civânlar kul kılğuçı
Oğlan yetim kılğuçı
'Azrâ'il men didi-ya
- 23 Menim atım 'Azrâ'il³⁴
Eyâ Meryem sen bilgil
Tezgin işiñni kılğıl
Cân alur men didi-ya
-
- 28 'İsâ ... qarlıkça : Bir kün nagâh kazâğa
K1, K2; 'İsâ bir kün kazârâ KT|| Ot ...
tirmağka: 'İsâ bardı ruziğa K1, K2;
Barmış idi rüzeğa|| Yamğur ...
almağka: Ot yulduzı qazmağa K1, K2;
Ot iltuzı kazğuçe|| Kıçrağ ... qaldı-ya:
Az kıçrek qaldı-ya K1, K2; Keçe tapa
qaldı-ya KT; bu dörtlük D' de yok.
- 29 Yarlıg ... İzimdin: Fermân boldı
Teñri'din T; Yarlıg boldı İzimdin K1,
K2; Yarlıg boldı şol zamân KT||
'Azrâ'il'ge: 'Azrâ'il'ğa T; 'Azrâ'il'ğa
KT|| Meryem ... tenidin: Meryem
cânını tendin D; Meryem cânı tenidin
KT; Meryem cânın alurğa K1, K2||
barğul: imdi T1, T2; Yarlıg alup keldi-
ya K1, K; Terkini alğın didi-ya KT.
- 30 Kökdin .. indî : Ol 'Azrâ'il yetildi K1,
K2 ;Yarlıg tutup 'Azrâ'il KT|| T'de
yok.|| Meryem ... keldi: Meryem tapa
ol keldi K1, K2; Keldi Meryem qaşığa
KT; T' de yok; Yüzge ... olturdı:
Yolup yörübür ? D; Yüzine qarşu
turuban K1, K2; Cânıñızını alğalı KT||
Qarşu ...: revân ... D; turup ... K1,
K2; keliptur men didi-ya KT.
- 31 Meryem ... aldı: Meryem 'aleykin aldı
T; Meryem revâne qopdı K1, K2|| Anı
... bildi: Anı körmey bildi-ya T;
Tezgin 'aleyk aldı K1, K2|| Ol ...
tükendi: Öz cânıdın kökendi T; Qaydın
keldiñ sen didi K1, K2|| Qayda ... didi-
ya: Qaydın kildiñ didi-ya T; Tenim
yavlağ qorkdı-ya K1, K2; bu dörtlük
KT'de yok.
- 32 Aytur ... titreşür: 'Aziz cânım teprenür
T; Süneklerüm çançşur K1, K2|| 'Aziz
... çulğaşur: Boğuzlarım yumğanurT;
Yüreklerüm titreşür K1, K2||:
Yüreklerim telinür: Yürekim telinadur
D; 'Aziz cânım çulğaşur K1, K2|| Atıñ
... didi-ya: Atıñ kim dip sordı-ya T,
K1, K2; bu dörtlük KT'de yok.
- 33 Men .. sarây: Mü'min öyinT; sarâylar
K1, K2|| civânlar kul: hûrlarını tul T;
çüflerini tul K1, K2|| oğlan ... didi-ya :
'İyâl yetim kılğuçı T: 'İsâ'nı yetim
kılğuçı K1, K2|| 'Azrâ'il ... didi-ya:
'Azrâ'il eyâ Meryem sen bilgil T; Men
'Azrâ'il tidi-ya K1, K2; bu dörtlük
KT'de yok.
- 34 Tezgin .. kılğıl: Revân işiñni kılğıl T;
Cân ... didi-ya: Cân alur men didi-ya T;
Bu dörtlük D ve KT' de yok; T'de ise
son iki mısra var.

- 24 Keldim cânıñ algalı³⁵
'İllyiñğa i[l]tkeli
'İsâ'nı yetim kılğalı
Fermân andağ boldı-ya
28 Hax' dın aña fermân yoq
Eyâ Meryem sözüm oq
Cân alur men didi-ya
- [D33a] 25 Cân almakça öymegil³⁶
İmdi şitâb kılmağıl
Bir sa'at sin şabır kıl
29 Baydın harâc almas-men³⁹
Yarlığa küç kılmas-men
Uruş talaş kılmas-men
Cân alur-men tidi-ya
- 26 'İsâ kelsün didi-ya
30 Cân almakça qaşd kıldı
Cân hulqumğa tayandı⁴⁰
Oğlum diben iñredi
Közi yaşğa toldı-ya
- 27 'İsâ kelsün köreyin³⁷
Başı közi sılayın
Bağillikin tileyin
Anda alğıl didi-ya
31 Meryem cânın üzdürdü⁴¹
'İllyiñğa tigürdi
Kök perdesi açıldı
Levh kalemğa kirdi-ya
- 35 Keldim ... algalı: Meryem cânın algalı
K1, K2|| 'İllyiñğa itkeli: 'İllyiñge
kozğalı K1,K2|| Fermân ... boldı-ya:
Cevâb andağ birdi-ya K1, K2; bu
dörtlük T ve KT'de yok.
31 Rızvân uçmağ kapusı⁴²
Feriştelar yığıldı
İliglerin köterip
Rab'ge zâr[i] kıldı-ya
- 36 Cân ... öymegil: Meryem aytur unagıl
K1, K2; Meryem ayttı 'Azrâyil KT||
İmdi ... kılmağıl: Munça işler
kılmağıl K1, K2; oğul ketse unagıl
KT|| Bir ... kıl: Bir zamân köz tutğıl
D; Bir sa'atke sen tüzgil K1, K2 || 'İsâ
... didi-ya: Oğlum kelsün didi-ya
K1,K2; Cânıñ alğın didi-ya KT; bu
dörtlük T'de yok.
32 [T114b]
Namâz-ı digerni⁴³ kıldı
- 37 'İsâ ... köreyin: Bir zamân koy
turayınT; Oğlum kelsün köreyin K1,
K2; O. kelse k. KT|| Başın ... sılayın:
Oğlum kelsün köreyinT; Yüzi köziğe
süyeyin KT|| Beğillikin tileyin:
Hoşnütğ t.T; Bir bağillik kılrayın K1,
K2; Bir bağillik bireyin KT|| anda alğıl
:cânım a.T, K1,K2; cânım alğın KT;
didi-ya : tidi-ya K1, K2.
39 almas-men: almaz-men K2 || kılmas-
men: kılmaç-men K2; bu dörtlük D,T
ve KT'de yok.
40 tayandı: keldi D|| diben iñredi: tiyü
ökünür T|| yaşğa: yaşka T; Bu dörtlük
K1, K2'deyok
41 cânın üzdürdi: cânını aldı T; cânın
aldurdi K1, K2; cânını aldurdi KT ||
'İllyiñğa tigürdi: 'İllyiñğa tigürdi
T; 'İllyiñge kopdurdi K1,K2;
'İllyiñğa yetkürdi KT|| Kök ... açıldı:
Feriştelar yığalşur T; Ferişteler
yığluşur K1, K2; Kökdin ferişte tüşti
KT|| Levh ... kirdi-ya: Hak'ğa zârî
kıldı-ya T; Ta'ziyetke keldi-ya K1, K2;
Barça dâ'ire kıldı-ya KT.
42 Bu dörtlük T'de ve K1, K2, KT'de
yok.
43 Namâz ... kıldı :Namâz-ı diger D;
Ağşam namâzi keçdi K1, K2; 'İsâ
yetip keldiler KT|| Namâz-ı şâm ...
boldı: Namâz-ı şâm aqşam'nuñ vaqtı
boldı D : Yassıg namâzi kildi K1, K2;
Anasını kördiler KT|| 'İsâ ... tiledi: 'İsâ
.. yığlayu K1, K2; Bir dem qarâr kıdı
- 38 Oğluñ ... yoq: O. kelür ... KT; Maña
andağ fermân yoqT; Aytur andağ
fermân yoq K1, K2|| Hak' dın ... yoq:
Oğluñ kilür zamân yoq T; Oğluñ kelür
zamân yoq K1, K2; Maña andağ
fermân yoq KT|| Eyâ... oq: Eyâ
Meryem bilgil oq T; Eyâ ... bilgin oq
KT; Cân alur men bilgil oq K1, K2||
Cân ...didi-ya: Cân alur-men didi-ya T;
Cân ... -mın ... KT; Cevâb mundağ
birdi-ya K1, K2

	Namâz-ı şâm vaqtı boldı 'İsâ savçı tiledi Anasığa keldi-ya		'İsâ rûze açmadı Zerre ta'âm tatmadı Yaruq tañ attı-ya
33	Aytur anam ne bolmuş ⁴⁴ Tâ'at kılıp irkenmiş Namâz kılmay utumış Ne boluptur didi-ya	37	Bir ün keldi hevâdın Meryem bardı dünyâdın Yetim qaldıñ anadın Âvâz andağ kildi-ya ⁴⁸
34	Aytur ey ana qopkıl ⁴⁵ Rûze ağızını açğıl Yamğur suyunı içgil Aqşam vaqtı boldı-ya	38	'İsâ mumı işitti Yığlayu zârî kıldı ⁴⁹ Nevmid bolup öküdi Rab'ge zârî kıldı-ya
35	Keltürgen ta'âmını yemedi ⁴⁶ Cânım qurbân bolsun didi Anasını kütüben Tâ'âmını koydı-ya	39 [T115a]	Yüzini yerge koydı ⁵⁰ Anam teyü yığladı Özini yerge urdı Bî-ğuş bolup qaldı-ya
36	Meryem ol ⁴⁷ kün qopmadı	40	'Arş u kürsi titredi ⁵¹ Levh ü kâlem yığlaştı Ferişteler yığlaştı Raĥmet kılsun didi-ya
	<i>ol KT Anasıge keldi-ya: Anasığa kildi-ya T; Anasığa kaytıya K1, K2; Secde işler kördi-ya KT.</i>	[D33b] 41	'İsâ hüşige keldi ⁵² Meryem ĥalını sordı
44	Aytur ...bolmuş:Aydı ana ne kılmış T; Aytur ana ne bolmuş K1, K2; 'İsâ ayıttı ne bolmuş KT Tâ'at ... ikenmiş: Tâ'at kılur ikenmiş T; Tâ'at kıla uyumuş K1, K2; Rûze tutup imgelmiş KT Namâz ...utumış: Namâz kılmay uĥlamış T; Namâz içre imgenmiş K1, K2; Tâ'at kılıp hâripmiş KT Ne ... didi-ya: Bir sâ'at turdı-ya D; Bir sa'âtlük kötdi-ya K1,K2; Şundağ diben turdı-ya KT.	48	Anasını kötdi-ya K1, K2; Ölgenini kördi-ya
45	Aytur ... koptin: Aytur ana kim qopğıl T; 'İsâ aytur ey ana KT; Rûze ... açğıl: R. ... açğıl T; Yamğur suyunı içsine KT Yamğur ... içkil:Yamğur ... içkil T; Rûze ağızını açsine KT aqşam :aĥşam T; iftâr KT; bu dörtlük K1, K2'de yok.	49	Âvâz andağ keldi-ya: Âvâz andağ keldi-ya T; Mundağ âvâz keldi-ya K1, K2; bu dörtlük, KT'de yok.
46	1. ve 2. mısraın vezni bozuk; bu dörtlük D, T ve KT'de yok.	50	Yığlayu ... kıldı: Feryâd kılıp yığladı K1, K2 Nevmid... öküdi:Nevmid ... ol künde D; Bağrın yere koyuban K1, K2 Rab'ge ... kıldı-ya: bî-hüş bolup yatdı-ya K1, K2; bu dörtlük, KT'de yok.
47	ol: bol T; qopmadı: turmadı K1, K2; qopmadı KT 'İsâ ... açmadı:'İsâ ağız a. T; 'İsâ ağızın a. K1, K2;Yamğur suyu içmedi KT Zere ... tatmadı: Zerre ... yimedi T; Yaruğı tañ atkuñça K1, K2; Rûze ağızını açmadı KT Yaruq tañ attı-ya: Yaruqluq tañ boldı-ya T;	51	Yüzini ... koydı: Zârî kılıp ol zamân D; 'Arş u kürsi titredi K1, K2 Anam ... yığladı: Bî-hüş bolup yatdı-ya T; bu dörtlüğün son iki mısraı T'de; dörtlüğün tamamı da K1, K2 ve KT'de yok.
		52	Bu dörtlük, D, T ve KT'de yok. 'İsâ ... keldi: 'İsâ uruşka kirdi T Meryem ... sordı: Meryem cännü aldıT 'Azîz ... ayrıldı: Bu 'azîz cân irmiş T Koruq ... irdi-ya: Ayırdı âh vâh ayırdı-ya T; bu dörtlük K1, K2 ve KT'de yok.

- 42 'Azîz cānđın ayrıldı
Koruk kile irdi-ya 47
- Aytur anam ne kılay⁵³
Kımnıñ birle avunay
İmdi tınmay iñreney
Yetim boldum didi-ya 48
- 43 Boğumlarım⁵⁴ ayırdıñ
Kanatlarım çapurdıñ
Arkam kuvvetim irdiñ
Bardıñ anam didi-ya 49
- 44 Anam irdiñ koldaşım
Ġariblikde⁵⁵ yoldaşım
Muñlagende muñdaşım
K̄o[r]kmas mu sen didi-ya 50 [115b]
- 45 Anam kaldım ħasretde
Yıġlamay mu ġurbetde
Miñ daġ [u] miñ miñnetde
Ka'bem anam didi-ya⁵⁶ 51
- 46 Aydı kayda bargay men⁵⁷
Kime ana tige y men
Kımnıñ birle turġay men
Zāri kılıp k̄opdı-ya 58
- 58 Bu d̄ortl̄uk, T, D ve KT'de yok.
- 59 Zāri ... didi : Ĥudādı zāri kıldı D ||
Anam ... ökümdi: Ayā 'İsā atın didi D||
İçi ... yandı-ya: Turgil ? didi-ya D; bu
d̄ortl̄uk K1, K2 ve KT'de yok.
- 60 Rebbūd ... yıġladı: Telim taġlar y.T;
Yarlıġ izimdin boldı K1, K2|| Faşih ...
aydı: Anam teyü yıġladı D; Lübnān
taġı teprendi K1, K2|| Eyā ... tidi:
Anam teyü yıġladı D; Bargil 'İsā ilüne
K1, K2|| Keyin ... didi-ya: İçi t̄ukel
k̄odi-ya D; Cevāb mundaġ birdi-ya K1,
K2; bu d̄ortl̄uk KT'de yok.
- 53 Aytur ... kılay: Eyā Meryem bilmedim
K1, K2; İmdi kayda kılaysın KT||
Kımnıñ ... avunay: Muñın birle ? D;
Eyā Meryem bilmedim K1, K2;
Künüm neçük köçeyin KT|| İmdi ...
iñreney: İmdi tınmay me iñregey T;
Anam cānu aldun K1, K2; Yetim
kaldım men imdi KT|| Yetim ... didi-
ya: Kımnı ana kılay tidi-ya K1, K2;
Ĥayrān bolup turdı-ya KT
- 54 boğumlarım: butaġlarımT|| çapurdıñ:
kırđıñ D|| bardıñ: canım T; bu d̄ortl̄uk
K1, K2, KT'da yok.
- 55 ġariblikde: ġarib D|| muñlagende: soñ
digende T|| K̄o[r]kmas mu sen: kayan
bardıñ T; bu d̄ortl̄uk K1, K2 ve KT'de
yok. 62
- 56 1. mısraın vezni bozuk; bu d̄ortl̄uk T,
K1, K2 ve KT'de yok.
- 57 Bu d̄ortl̄uk, T, D ve KT'de yok.
- 58 'İsā tün kün yıġladı
Zāri kılban h̄oridi⁵⁹
Anam aytur o künde
İçi köyüp yandı-ya
- 59 Rebbūd⁶⁰ taġı yıġladı
Faşih til birle aydı
Ey 'İsā atın didi
Keyin k̄opkıl didi-ya
- 60 Gür kefen istegil⁶¹
Meryem'ni ġürge k̄oyġıl
Barur yaraġın kılġıl
Ne turur sen didi-ya
- 61 'İsā muni işitti
Öz ilige yügürdi⁶²
- 62 'İsā ... işitti: Bardı bir kün ehliġe KT||
Öz ... yügürdi: Ö. ... yüz koydı T;
İsrāyilniñ kavmiġa KT|| Şehir ...
k̄ördi: Ĥalāyıknu k̄ördiler KT|| Barıp ...
kıldı-ya: Barça utra keldi-ya KT; şehir

52	Şehir halkını kördi Barıp selâm kıldı-ya		Meryem anam yusañız Maña yârî berseñiz Şevâb bolur didi-ya
53	Bardı bir kent içige ⁶³ Benîİsra'îl kavmige Kirdi halklar içige Turup selâm kıldı-ya	56	Bolğay anda barsañız ⁶⁷ Anam gürin qazsañız Añiretke koysañız Mundağ zârî kıldı-ya
54	Barça uzağ turdılar ⁶⁴ Turup 'aleyk aldılar Atıñ ne dip sordılar 'İsâ teyüi turdı-ya	57 [T116a]	Bizler anda barmay-miz ⁶⁸ İlan kıtur pâre-miz Kefenlik böz bere-miz Özüñ bargıl didi-ya
55	Qutluğ ⁶⁵ 'İsâ savçı-men Anam öldi muñluğ-men Kefenlik böz tiler-men Hâlm andağ tidi-ya	[D34a] 58	Böz bereli alıp bar ⁶⁹ Sözimizni bilip bar Anda öküş ilan bar Öziñ bargıl didi-ya
	Bolğay anda barsañız ⁶⁶	59	'İsâ alardın qaçtı ⁷⁰

- vezin gereği şehir okundu, bu dörtlük K1, K2'de yok.
- 63 Bardı ... içige: 'İsâ bardı ilige K1, K2; bardı bir kün ehliğe KT|| Benî ... kavmine: Kirdi ilniñ içine K1, K2; İsrâ'îlniñ kavmige KT|| Kirdi ... içige: Benî İsrâ'îl kavmine K1, K2; ħalâyıknı kördiler KT|| selâm kıldı-ya: s. birdi-ya K1, K2; Barça utru keldi-ya KT; bu beyit T'de yok.
- 64 Barça ... turdılar: Ora turdı ol kavim K1, K2; Kelmekini sordılar KT|| Turup ... aldılar: Tüzük 'a. ... T; Turup 'a. aldı K1, K2; Bâ'is nedür didiler KT|| Atıñ ...sordılar: Qaydın keldiñ sen tidi K1, K2; Anam öldi dip İsâ KT|| 'İsâ ... turdı-ya: Atıñ kim dip sordı-ya K1, K2; Ħayrân bolup qaldı-ya KT; bu dörtlük D'de yok.
- 65 Qutluğ ... men: Atım ... men T; Kefenlikke böz gerek KT; Anam ... men:| Anam ...yeñim men D; Anam ... muñlı men: K1, K2; Gürke yumşaq yer gerek KT|| Kefenlik ... men: Yer çafakka er gerek KT|| Hâlm ... didi-ya: Hâlm anda aydı-ya T; Râzın anda aydı-ya K1, K2; Kaydağ kılay didi-ya KT.
- 66 Bolğay ... barsañız: Sevâb bolur barıñlar T|| Meryem ... yusañız: Maña yârî beriñler T|| Maña ... berseñiz: Anağa gür qañıñlarT|| âevâb ... didi-ya:
- Râzın anda aydı-ya T; bu dörtlük K1, K2 ve KT'de yok.
- 67 Bu dörtlük, T, K1, K2 ve KT'de yok.
- 68 Bizler ... barmay-miz: Kefenlik böz berür-mizT; Bizme anda barur-miz K || Yene aytur ol kavım K1, K2; A'lâm kılsañ sir ağız KT|| Yılan ... pâre-miz: Bizler anda barmay-miz T; Andağ öküş yılan var K1, K2; Bizme tirig kalmay-miz KT|| Kefenlik ... berer-miz: Anda öküş belâ bar T; Birmesler bu kavimler K1, K2|| Özüñ ... didi-ya: Sen oğ ... T; Yüz yıl qalsun didi-ya K1, K2; Sin oğ bargın didi-ya KT.
- 69 Böz ... bar: Barça ħalâyıq bargalı K1, K2; Kefenlikke böz bereni KT || Sözimizni ... bar: Kefenlik böz birmegen K1, K2; Her ne diseñ kılanı KT|| Anda ... bar: Sendin özge barmağay K1, K2; Buyruğunı tutanı KT || Özüñ ... didi-ya: Sen oğ bargıl tidi-ya K1, K2; Bizme barur-miz didi-ya KT; bu dörtlük T'de yok.
- 70 'İsâ ... qaçtı: 'İ. ... yandı T;|| 'İsâ ünlerin işitti K1, K2; 'İsâ turup yığladı KT || Köziñ ... saçtı: köziñ ...T; Yürek bağrını dağladı KT; Nevmid boluban qaçtı K1, K2|| Kefenlik ... almadı: K. ... tapmadı K1, K2; Bir kabülmi kılmadı KT|| Nevmid ... yandı-

- 60 Közün yaşını saçtı
Kefenlik böz almadı
Nevmîd bolup yandı-ya
- 61 Hâk fermânını yetildi⁷¹
Ferişteler yığıldı
Meryem kaşığı kildi
Barça gurra tuttu-ya
- 62 Kök perdesi açıldı⁷²
Nürdın çâder tikildi
Meryem arığ yuyıldı
Kefen çulgap sardı-ya
- 63 Ferişteler yığıldı⁷³
Cebra'îl hem yetiştî
Türlük çeçek açıldı
Barça namâz kıldı-ya
- Köterdiler boynığa⁷⁴
- 64 [116b] İlttiler çın ornığa
Koydılar yer koynığa
Barça hayrân kaldı-ya
- 65 'İsâ kaytıban yandı⁷⁵
Öz menzilige kildi
Meryem hâlini kördi
'İsâ hayrân kaldı-ya
- 66 Kördi kim gür kazılmış⁷⁶
Yaşşı güller açılmış
Tümen çeçek açılmış
Gülni issi toldı-ya
- 67 Ol hâletde iñredi⁷⁷
Yaratkanğa yalbardı
Anam tîrgüzgil didi
Râzım aytay didi-ya
- Meryem gürî yarıldı⁷⁸
Bir derece açıldı
Kudret birle tirildi
Meryem tilge kildi-ya
- 71 *ya: Kirü yana kayıtdı-ya K1, K2; Mañrüm bolup kitti-ya KT.*
Hâk ... yetildi: Kökdin Cebra'îl yetmiş T|| Ferişteler yığıldı: Hatm-ı Kur'an okurmuş T|| Meryem ... keldi: Aña namâz ötemiş T|| Barça ... tuttu-ya: Ferişteler yandı-ya T; bu dörtlük K1, K' ve KT'de yok.
- 72 Kök ... açıldı: Bözün çâder tikdiler T|| Uçmağdın hürler inmiş K1, K2|| Nürdın ... tikildi: Hürler uçmağdın kildi T|| Tağı çatırlar kurulmuş K1, K2|| Meryem ... yuyıldı: Meryemni arığ yudı T|| Meryem ananı yumış K1, K2|| Kefen ... sardı-ya: Arığ toña aldı-ya D; Kefen çula kıldı-ya T.
- 73 Ferişteler yığıldı: Yetmiş miñ ferişte keldi K1, K2; Keldi Lemlem tağığa KT|| Cebra'îl ... yetiştî: Cebra'îl ... kildi T; 'âlem yığılıp turuptu KT; Meryem namâzın kıldı K1, K2|| Türlük ... açıldı: Cümle çeçek açıldıT; Namâzma başlağan K1,K2; Ferişteler Meryemni KT|| Barça ... kıldı-ya: Cebra'îl Emîn irdi-ya K1, K2; Defn kılmış irdi-ya KT.
- 74 Köterdiler boynığa: K... tabutka D; Meryem ananı yudılar K1, K2|| İlttiler ... ornığa: İlttiler ... öyige D|| Kefen tonun sardılar K1, K2 || Koydılar ... koynığa: Lağd içre koydılar K1, K2|| Barça ... kaldı-ya: Ferişteler indi-ya K1, K2; bu dörtlük KT'de yok.
- 75 Bu dörtlük D, K1, K2 ve KT'de yok.
- 76 K1, K2'de ise şöyle: Kördi ... açılmış: Ol nür-ı lağd açıldı K1, K2|| Yaşşı ... açılmış: Meryem gürî yarıldı K1, K2;|| Tümen ... açılmış: Türlük çeçekler yetildi K1, K2; || Gülni ... toldı-ya: Ol kudretde koydı-ya K1, K2; bu dörtlük Dve KT'de yok.
- 77 Ol ... iñredi: Yarlıg bolup İzim'din K1, K2|| Yaratkanğa yalbardı: Meryem gürî yarılca K1, K2|| Anam ... didi: Anıñ yüzni men körsem K1, K2|| Râzım didi-ya: Diben zârî kıldı-ya K1, K2; KT'de yok.
- 78 Meryem ... yarıldı: Yarlıg boldı İzimdin K1, K2|| Bir ... açıldı: Tar lağd açıldı D; Meryem gürî yarıldı K1, K2; Fermân birlen tirildi KT|| Kudret ... tirildi: 'İsâ birlen sözleşti KT|| Meryem ... kildi-ya: Nâheh ... D|| Tezgin tilge keldi-ya K1, K2; Gâfil bolma didi-ya KT.

- 68
 Oğlum nige yıǵlar-sen⁷⁹
 Hâk buyrığın tutmas-sen
 Nige şabır kılmas-sen
 Yıǵlamagil didi-ya
- 69
 Oğlum imdi tınmaǵı⁸⁰
 [117a]
 Keçe kündüz yatmaǵıl
 Hâk kulluǵın koymaǵıl
 Nevbet saña keldi-ya
- 70
 Meryem lahidge kirdi ⁸¹
 ‘İsâ yıǵlayu kaldı
 İçi hasretke toldı
 ‘İsâ yalǵuz kaldı-ya
- 71
 Baħr ü deryâ kizer tik⁸²
 Dâne dâne tüzer tik
 Nakkaş taşın bizer dik
 Kul Süleymân aydı-ya

- 79 Oğlum ... yıǵlar-sen: Aytur neçük mundaǵ sen K1, K2|| Hâk ... tutmas-sen: Cân açığın bilmes-sen T|| Neçük şabr kılmas-sen K1, K2|| Nige ... kılmas-sen: Şabır nige kılmas-sen D|| Cân açığın bilmez sen K1, K2|| Yıǵlamagil didi-ya: eyâoğlum didi-ya D; Cevâb mundaǵ birdi-ya K1, K2; şabr vezin gereği şabır okundu, bu dörtlük KT'de yok.
- 80 Oğlum ... tınmaǵıl: Bu dünyâğa bakmaǵıl K1, K2|| hâk ... koymaǵıl: Keçe kündüz yatmaǵıl D; Mâlga köñül birmegil K1, K2|| Kiçe ... uymaǵıl: Hâk kulluǵın koymaǵıl D, K1, K2|| Nevbet ... yetti-ya: Nevbet saña keldi-ya D; Kirek saña didi-ya K1, K2; bu dörtlük KT'de yok.
- 81 Bu dörtlük D, K1, K2 ve KT'de yok.
- 82 Baħr ... dik: Nakkaş taşı bizeyer dük D|| ‘Arıfyaban gizer dik K1, K2|| Dâne ... dik:Dürr ü cevher bizeyer dük D|| Nakış tonı bizer dik K1, K2|| Nakkaş ... dik:Uşbu dünyânı koyduk D|| Dâne yençü tizer dik K1, K2|| Kul ... aydı-ya: Hväce Ahmed didi-ya: Kul Süleymân irdi-ya K1, K2; bu dörtlük KT'de yok.

KAYNAK KISALTMALARI VE DİĞER KISALTMALAR

AH	Arat, R. R. (1992), <i>Edib Ahmed b. Mahmud Yükneki: Atebetü'l Hakayık</i> , Ankara.
a. g. e.	adı geçen eser.
bkz.	bakınız
c.	cilt.
DE	Eraslan, K. (1991), <i>Ahmed-i Yesevî: Dîvân-ı Hikmetten Seçmeler</i> , Ankara.
DİB.	Diyanet İşleri Başkanlığı.
DLT	<i>Divanü Lugat-it- Türk Dizini IV.</i> (1986), Ankara.
Elr.	Encyclopaedia Iranica
H.	Hicrî.
hak.	hakkında.
IOAIE	Известия Общества Археологии, истории и этнографии при Императорском Казанском Университете, Казан.
İÜ	İstanbul Üniversitesi.
KE	Ata, A., (1997), <i>Nâşrû'd-dîn Bin Burhânü'd-dîn Rabgûzî: Kıssaşü'l- Enbiyâ</i> (Peygamber Kıssaları), II Dizin, TDK Yay., Ankara
Ktp.	Kütüphanesi.
M.	Milâdî.
ME	Yüce, N. (1988); <i>Mukaddimetü'l-edeb</i> , Ankara.
nr.	numara.
OY	Tekin, T. (1988), <i>Orhon Yazıtları</i> , Ankara.
ö.	ölümü.
S.	sayı.
s.	sayfa.
vr.	varak.
Yay.	Yayını.

SÖZLÜK

A	
aç-: açmak, bozmak	a.-p (Mevlâm anı ağır lap) 2
a.-ğıl (Rûze ağzını açıl) 34	ağız: ağız
a.-madı ('İsâ rûze açmadı) 36	a.+ınnı (Rûze ağzını açıl) 34
açıl-: açılmak	âhîret Ar.: âhîret, öbür dünya
a.-dı (Bir derece açıldı) 67	â.+ke (Âhîretke yettiler) 12
a.-dı (Kök perdesi açıldı) 30	â.+ke (Âhîretke koysañız) 56
a.-dı (Kök perdesi açıldı) 61	'âkîl Ar.: akıl sahibi; akıllı
a.-dı (Türlük seçek açıldı) 62	'â. ('Âkîl irdi mevlâ'ğa) 2
a.-mış (Tümen çeçek açılmış) 65	aķşak: aksak
a.-mış (Yağşı güller açılmış) 65	a.+nı (Olturğan aķşakını yürütgen) 8
ağır la-: ağırlamak	aķşam: aķşam
	a. (Aķşam vaķtı boldı-ya) 34.

- <DLT, ME, DH *aḥṣām*; KE
aḥṣām / aḥṣām
- al-**: almak
a.-ur (Cân alur men didi-ya) 23
a.-ur (Cân alur men didi-ya) 27
a.-ur-men (Cân alur-men tidi-ya) 28
a.-dı (Meryem 'aleyküm aldı) 20
a.-duñ (Anam cânun alduñ sen) 47
a.-dılar (Turup 'aleyk aldılar) 53
a.-ğıl (Barğıl alğıl didi-yâ) 18
a.-ğıl (Anda alğıl didi-ya) 26
a.-ıp (Böz bereli alıp bar) 58
a.-ğalı (Keldim cânın alğalı) 24
a.-mas-men (Baydın hırac almas-men) 28
a.-madı (Kefenlik böz almadı) 59
a.-magen (Öziğa çüft almagen) 5
a.-mağğa (Yamğur suyun almağğa) 17
a.-mağğa (Cân almağğa öymegil) 25
a.-mağğa (Cân almağğa kaçd kıldı) 29
- alar**: onlar
a.+dın ('İsâ alardın kaçtı) 59
'aleyk Ar.: selam; krş. 'aleyküm
'a. al- (Turup 'aleyk aldılar) 53
'aleyküm Ar.: selam; krş. 'aleyk
'a. al- (Meryem 'aleyküm aldı) 20
- ana**: anne
a. (Ana oğul kopalı) 10
a. (Ana oğul kopardılar) 12
a. (Aytur ey ana kopardılar) 34
a. (Bu pendimge ey ana) 9
a. ('İsâ aydı ey ana) 9
a. (Kime ana tigeş men) 46
a.+dın (Yetim kıldıñ anadın) 37
a.+m (Anam cânun alduñ sen) 47
a.+m (Anam gürin kazañız) 56
a.+m (Anam irdiñ koldaşım) 44
a.+m (Anam kıldım hışretde) 45
a.+m (Anam öldi muñluğ men) 54
a.+m (Anam teyü yıgladı) 39
a.+m (Anam teyür ökündi) 48
a.+m (Anam turgüzgil didi) 66
a.+m (Aytur anam ne bolmuş) 33
a.+m (Aytur anam ne kılay) 42
a.+m (Bardiñ anam didi-ya) 43
a.+m (Ka'bem anam didi-ya) 45
a.+m (Meryem anam yusañız) 55
a.+sı (Meryem irdi anası) 6
a.+sını (Anasını kütüben) 35
a.+sığa (Anasığa keldi-ya) 32
- anda**: orada; o zaman
a. (Anda alğıl didi-ya) 26
a. (Anda öküş ilan bar) 58
a. (Bizler anda barmay miz) 57
a. (Bolğay anda barsañız) 55
a. (Bolğay anda barsañız) 56
a. (Kıçrak anda kıldı-ya) 17.<OY *anta*
andağ: öyle, o şekilde, böyle; krş. **andağ**
a. (Fermân andağ boldı-ya) 24
a. (Hâlim andağ tidi-ya) 54.
<OY *antağ*, DLT, KE, DH *andağ*
andağ: o şekilde, öyle; krş. **andağ**
a. (Āvâz andağ kıldı-ya) 37
- aña**: ona
a. (Meryem aña kirdi-ya) 14
a. (Hağdın aña fermân yok) 27
<DLT, ME *aña/añar*, AH *aña/añağa /añar*,
KE *oña/añar / DHaña*
- anı**: onu
a. (Anı körmey bildi-ya) 20
a. (Mevlâm anı ağırlap) 2
a. (Mevlîm anı ozdurdı) 3
- arığ**: arı, temiz
a. *Meryem'ni arığ yuğul* 50
a. *Meryem arığ yuyıldı* 61
- arıt-**: arıtmak
a.-kan (Tükel 'illet arıtkan) 8
- arğa**: destek, yardımcı
a.+m (Arğam kuvvetim irdiñ) 43
- 'arş** Ar.: gökyüzünün dokuzuncu katı
'a. u *kürsi* ('Arş u kürsi titredi) 40
- 'aṭā** Ar.: bağış
'a. (İncil 'aṭā kıldı-ya) 3
- ata**: baba
a.+sı (Hiç yok irdi atası) 6
- at**: ad, isim
a.+ım (Menim atım 'Azrâ'il) 23
a.+ıñ (Atıñ nedür didi-ya) 21
a.+ıñ (Atıñ ne dip sordılar) 53
a.+ın (Aya 'İsâ atın didi) 49
- at-**: atmak
a.-tı-ya (Yaruğ tañ attı-ya) 36
- āvâz**: Far. ses
â. (Āvâz andağ kıldı-ya) 37
- avun-**: avunmak
a.-ay (Kimniñ birle avunay) 42
DLT, ME *avun-*, KE *avun-*
- ay-**: söylemek; krş. **ayt-**
a.-diñ (Yağşı aydıñ tidi-ya) 11
a.-dı ('İsâ aydı ey ana) 9
a.-dı (Meryem aydı ey oğlum) 11
a.-dı (Meryem aydı oğlğa) 13
a.-dı (Aydı kayda bargay-men) 46
a.-dı (Faşih til birle aydı) 49
a.-dı-ya (Kul Süleymân aydı-ya) 71
- ayır-**: ayırmak
a.-dı (hâlâyıkđın ayırdı) 3
<OY *adır-*, DLT *azır-*
a.-diñ (Boğumlarım ayırdıñ) 43

- ayrıl-:** ayrılmak
 a.-dı ('Aziz cāndın ayrıldı) 41
 <OY adrıl-, ME, KE *adrıl-/ayrıl-*
- ayt-:** söylemek, demek; krş. ay-
 a.-ur (Aytur anam ne bolmuş) 33
 a.-ur (Aytur anam ne kılay) 42
 a.-ur (Aytur ey ana çopkıl) 34
 a.-ur (Aytur tenim titreşür) 21
 a.-ur (Anam aytur o künde) 48
 a.-ay (Bir pend aytay men saña) 9
 a.-ay (Râzım aytay didi-ya) 66
 'aziz Ar.: sevgili
 'a. ('Aziz cānım çolğaşur) 21
 'a. ('Aziz cāndın ayrıldı) 41
- 'Azrâ'il k.a:** Azrâil, ölüm meleği
 'A. ('Azrâ'il-men didi-ya) 22
 'A. (Köküdin 'Azrâ'il indî) 19
 'A. (Menim atım 'Azrâ'il) 23
 'A.+ 'ge ('Azrâ'il'ge Mevlâ'dın) 18
- B**
- bağillik Ar.T.:** esenlik
 b.+in (Bağillikin tileyin) 26
- bağr Ar.:** deniz
 b. *ü deryâ* (Bağr ü deryâ kizer tik) 71
- bar:** var
 b. (Anda öküş ilan bar) 58
- bar-:** varmak, gitmek
 b.-a-miz (Yılan kılar bara-miz) 57
 b.-dı ('İsâ bardı qarlıkka) 17
 b.-dı (Meryem bardı dünyādın) 37
 b.-dı (Bardı bir kent içige) 52
 b.-dñ (Bardñ anam didi-ya) 43
 b.-ğay (Aydı kayda barğay-men) 46
 b.! (Böz bereli alıp bar) 58
 b.! (Sözimizni bilip bar) 58
 b.-ğıl (Barğıl alğıl didi-ya) 18
 b.-ğıl (Özüñ barğıl didi-ya) 57
 b.-ğıl (Öziñ barğıl didi-ya) 58
 b.-sañız (Bolğay anda barsañız) 55
 b.-sañız (Bolğay anda barsañız) 56
 b.-ıp (Barıp Rebüd tağğa) 13
 b.-ıp (Barıp selām kıldı-ya) 51
 b.-ur (Barur yarağın kılğıl) 50
- b.-may-miz (Bizler anda barmay-miz) 57
 <OY *bar-*
- barça:** hep, bütün
 b. (Barça uzağ turdılar) 53
 b. (Barça gurrâ tuttu-ya) 60
 b. (Barça namâz kıldı-ya) 62
 b. (Barça hayrân kıldı-ya) 63
 <OY, DLT, KE, DH *barça*
- baş:** baş
 b.+ı (Başı közi sılayın) 26
- b.+ına (Çıktı tağlar başına) 13
 <OY, AH, DLT, ME, KE *baş*
- bay:** zengin
 b.+dın (Baydın ħarâc almas-men) 28
 <OY, AH, DLT, ME, KE *bay*
- Beni İsrâ'il:** Beni İsrail kavmi ve kurucusu
 B. (Beni İsrâ'il kavmige) 52
- ber-:** vermek; krş. bir-
 b.-di (Talak berdi dünyâğa) 4
 b.-di (Köñül berdi 'uqbağa) 4
 b.-di-ya (Mevlâm ħâtur berdi-ya) 1
 b.-eli (Böz bereli alıp bar) 58
 b.-e-miz (Kefenlik böz bere-miz) 57
 b.-señiz (Maña yârî berseñiz) 55
 b.-megen (Mâlîğa köñül bermegen) 5
- bi-hüş:** kendinde olmayan, baygın
 b. *bol-* (Bi-hüş bolup qaldı-ya) 39
- bil-:** bilmek
 b.-di-ya (Anı körmey bildi-ya) 20
 b.-gil (Aya Meryem sen bilgil) 23
 b.-ip (Sözümüzni bilip bar) 58
- bilgür-:** bildirmek
 b.-di (Ħak rahmetin bilgürdi) 3
- bir:** bir
 b. (Bardı bir kent içige) 52
 b. (Bir derece açıldı) 67
 b. (Bir pend aytay men saña) 9'
 b. (Bir sözüüm yād kıldı-ya) 1
 b. (Bir ün keldi hevādın) 37
 b. (Bir zamân köz tutğıl) 25
 b. (Bir sâ'at sin şabr kılgıl) 25
- bir-:** vermek; krş. ber-
 b.-di-ya (kökde orun birdi-ya) 2
- birle:** ile, birlikte, beraber
 b. (Faşih til birle aydı) 49
 b. (Kimniñ birle avunay) 42
 b. (Kimniñ birle turğay-men) 46
 b. (Kudret birle tirildi) 67
 <AH, DLT, ME, DH *bile/birle*, KE *bile*
- bisyâr Far.:** çok
 b. (İkrâm bisyâr kıldı-ya) 16
- bitür-:** bitirmek
 b.-di (Bu şavma'a bitürdi) 14
 <DH, ME *bitür-*, KE *bitür-/bütür-*
- biz:** biz
 b.+ler (Bizler anda barmay miz) 57
- bize-:** bezemek, süslemek
 b.-er (Naqqâş taşın bizer dik) 71
 <DLT, KE, ME *beze-*, DH *bize-*
- boğum:** boğum
 b.+larım (Boğumlarım ayırdıñ) 43
 <DLT *boğum/ boğun*, ME *boğun*
- bol:** bu
 b. (Bol dünyânı sevmegen) 5

- bol-(I):** olmak
 b.-ur (Közlük bolur irdi-ya) 7
 b.-dı (Namâz-ı şâm vaktı boldı) 32
 b.-dı-ya (Ümmidleri boldı-ya) 12
 b.-dı-ya (Fermân andağ boldı-ya) 24
 b.-dı-ya (Akşam vaktı boldı-ya) 34
 b.-muş (Nürdın bolmuş didi-ya) 6
 b.-miş (Aytur anam ne bolmuş) 33
 b.-uptur (Ne boluptur didi-ya) 33
 b.-ğay (Bolğay anda barsañız) 55
 b.-ğay (Bolğay anda barsañız) 56
 b.-mas (Kizleben tutsa bolmas) 1
- bol-(II):** olmak
 b.-ur (Sevâb bolur didi-ya) 55
 b.-dum (Yetim boldum didi-ya) 42
 b.-sun (Cânım kurbân bolsun didi) 35
 b.-up (Nevmîd bolup ökündi) 38
 b.-up (Bi-huş bolup kaldı-ya) 39
 b.-up (Nevmîd bolup yandı-ya) 59
- boy(u)n:** boyun
 b.+ığa (Köterdiler boynığa) 63
 <DLT *boyun/ boyun*, KE *boy(u)n*, DH *boyun*
- boz-:** bozmak
 b.-ğuç (Men-men sarây bozğuç) 22
- böz:** bez
 b. (Böz bereli alıp bar) 58
 b. (Kefenlik böz almadı) 59
 b. (Kefenlik böz bere-miz) 57
 b. (Kefenlik böz tiler-men) 54
 <DLT, AH, KE *böz*
- bu:** bu (sıfat)
 b. (Bu pendimge ey ana) 9
 b. (Bu dünyanı koyalı) 10
 b. (Kilgüsidür bu ölüm) 11
 b. (Bu şavma'a bitürdi) 14
- buyrıç:** buyruk
 b.+ın (Hak buyrığın tutmas-sen) 68

C

- cân** *Far.:* can, ruh
 c. (Cân hulķumğa tayandı) 29
 c. *al-* (Cân alur men didi-ya) 23
 c. *al-* (Cân almağğa öymegil) 25
 c. *al-* (Cân alur men didi-ya) 27
 c. *al-* (Cân alur-men tidi-ya) 28
 c. *al-* (Cân almağğa kaşd kıldı) 29
 c. *koş-* (Ölügerge cân koşkan) 8
 c.+dın ('Aziz cānım ayrıldı) 41
 c.+ım ('Aziz cānım çolğaşur) 21
 c.+ım (Cānım kurbān bolsun didi) 35
 c.+ıñ (Keldim cānıñ alğalı) 24
 c.+ın (Meryem cānın tenidin) 18
 c.+ın (Meryem cānın üzdürdü) 30

- c.+un (Anam cānun alduñ sen) 47
 c.+ıdın (Öz cānıdın tükendi) 20
- cānvār** < *Far.cān+āver*: canavar
 c.+lar (Yeryüzide cānvārlar) 16
- Cebrā'il** *k.a.:* Cebrāil, vahiy meleği
 c. (Cebrā'il hem yetiştı) 62
- civān** *Far.:* genç
 c.+lar (Civānlar kul kılğuç) 22

Ç

- çāder** *Far.:* çadır
 ç. (Nürdın çāder tikildi) 61
- çeçek** : çiçek
 ç. (Tümen çeçek açılmış) 65
 s. (Türlük çeçek açıldı) 62
- çık-**: çıkmak
 ç.-tı (Çıktı tağlar başına) 13
- çın:** doğru, gerçek
 ç. (İlttiler çın ornığa) 63
- çulğa-**: sarmak
 ç.-p (Kefen çulğap sardı-ya) 61
 <KE *çulğa-*, ME, DH *çulğan-*
- çulğaş-**: üst üste çıkmak; bürünmek
 ç.-ur ('Aziz cānım çulğaşur) 21
 <KE *çulğaş-*
- çüft** *Far.:* eş
 ç. (Öziğa çüft almagen) 5

D

- dağ:** yara
 d. (Miñ dağ u miñ miñnetde) 45
- dāne** *Far.:* tane
 d. (Dāne dāne tūzer tik) 71
 d. (Dāne dāne tūzer tik) 71
- derece** *Ar.:* kademe
 d. (Bir derece açıldı) 67
- deryā** *Far.:* deniz
 d. (Bağr ü deryā kizer tik) 71
- di-:** demek, söylemek; krş. ti-
 d.-di (Cānım kurbān bolsun didi) 35
 d.-di (Zāri kılban hü didi) 48
 d.-di (Aya 'İsā atın didi) 49
 d.-di (Anam tırgüzgil didi) 66
 d.-di-ya (nürdın bolmuş didi-ya) 6
 d.-di-ya (Kulak salğıl didi-ya) 9
 d.-di-ya (Tā'at vaktı didi-ya) 10
 d.-di-ya (Taşlar yıkkın didi-ya) 13
 d.-di-ya (Bargıl alğıl didi-yā) 18
 d.-di-ya (Kıyda keldiñ didi-ya) 20
 d.-di-ya (Atıñ nedür didi-ya) 21
 d.-di-ya ('Azrā'il men didi-ya) 22
 d.-di-ya (Cān alur men didi-ya) 23
 d.-di-ya ('İsā kelsün didi-ya) 25
 d.-di-ya (Anda alğıl didi-ya) 26

d.-di-ya (Cân alur men didi-ya) 27
 d.-di-ya (Ne boluptur didi-ya) 33
 d.-di-ya (Raḥmet kılsun didi-ya) 40
 d.-di-ya (Yetim boldum didi-ya) 42
 d.-di-ya (Bardın anam didi-ya) 43
 d.-di-ya (Kokmas mu men didi-ya) 44
 d.-di-ya (Ka'bem anam didi-ya) 45
 d.-di-ya (Neçük kılay didi-ya) 47
 d.-di-ya (Keyin kopkıl didi-ya) 49
 d.-di-ya (Ne turur sen didi-ya) 50
 d.-di-ya (Şevâb bolur didi-ya) 55
 d.-di-ya (Özüñ bargıl didi-ya) 57
 d.-di-ya (Öziñ bargıl didi-ya) 58
 d.-di-ya (Râzım aytay didi-ya) 66
 d.-di-ya (Yıglamay didi-ya) 68
 d.-p (Atıñ ne dip sordılar) 53
 d.-ben (Oğlum diben iñredi) 29
 <DLT *te-/ti-*, AH, DH *di-/ti-*, KE *te-/de-*

dik: gibi; krş. tik

d. (Naqqaş taşın bizer dik) 71

du*â Ar.: dua

d.+lar (Turup du*âlar kılsa) 7

dünyâ Ar.: dünya

d.+nı (Bol dünyanı sevmegen) 5

d.+nı (Bu dünyanı kıyalı) 10

d.+ğa (Talaq berdi dünyâğa) 4

d.+dın (Meryem bardı dünyâdın) 37

E

enbiyâ Ar.: nebiler

e.+lar (enbiyâlar öyesi) 6

ey: ey

e. (Aytur ey ana kopkıl) 34

e. (Bu pendimge ey ana) 9

e. ('İsâ aydı ey ana) 9

e. (Meryem aydı ey oğlum) 11

eyâ Far.: ey

e. (Eyâ Meryem sen bilgil) 23

e. (Eyâ Meryem sözüüm uk) 27

e. (Eyâ 'İsâ atın didi) 49

eyle-: eylemek, etmek

e.! (Raḥim raḥmet eyle sen) 47

F

faşih Ar.: açık

f. (Faşih til birle aydı) 49

ferište Far. < firişte: melek

f.+ler (Ferişteler yığıldı) 31

f.+ler (Ferişteler yığlaştı) 40

f.+ler (Ferişteler yığıldı) 60

f.+ler (Ferişteler yığıldı) 62

fermân Far.: buyruk, emir

f. (Fermân andağ boldı-ya) 24

f. (Haḫdın aña fermân yok) 27

f. (Haḫ'dın fermân yetildi) 60

G

ğariblik Ar.T.: gurbette olan, yabancı

ğ.+de (Ğariblikde yoldaşım) 44

gür Far.: mezar

g. (Gür kefen istegil) 50

g. (Kördi kim gür kızılmış) 65

g.+ı (Meryem gürı yarıldı) 67

g.+ın (Anam gürin kızsañız) 56

ğurbet Ar.: gurbet

ğ.+de (Yıglamay mu ğurbette) 45

ğurrâ Ar.: beyaz, ak; çığlık, sesli sesli ağlama

ğ. *tut-* (Barça ğurrâ tuttu-ya) 60

gül: Far. gül

g.+ni (Gülni issi toldı-ya) 65

g.+ler (Yaḫşı güller açılmış) 65

H

haḫ Ar.: Tanrı

h. (Haḫ raḥmetin bilgürdi) 3

h. (Haḫ buyrığın tutmas-sen) 68

h. (Haḫ kulluğın kıyomağıl) 69

h.+dın (Haḫ'dın aña fermân yok) 27

h.+dın (Haḫ'dın fermân yetildi) 60

hakim Ar.: bilge

h. (Sebeb kılgan hakim sen) 47

halâyık < Ar. ḫalâ'ik: yaratılmışlar

h.+dın (Halâyıkdan ayırdı) 3

hâlet Ar.: durum

h.+de (Ol hâletde iñredi) 66

hâl Ar.: hal, oluş, bulunuş; durum

h.+ım (Hâlim andağ tidi-ya) 54

h.+ını (Meryem hâlinı sordı) 41

h.+ını (Meryem hâlinı kördi) 64

halk Ar.: halk

h.+ını (Şehir halkını kördi) 51

h.+lar (Kirdi halklar içige) 52

harâc Ar.: haraç

h. (Baydın harâc almas-men) 28

hasret Ar.: özlem

h.+ke (İçi hasretke toldı) 70

h.+de (Anam kaldım hasretde) 45

hâtır Ar.: hatır, zihin; fikir

h. (Mevlâm hâtır berdi-ya) 1

hayrân Ar.: şaşkın

h. *kal-* (Barça hayrân kaldı-ya) 63

h. *kal-* ('İsâ hayrân kaldı-ya) 64

hem Far.: hem, aynı zamanda

h. (Cebrâ'il hem yetiştı) 62

hevâ Ar.: hava

h.+dın (Bir ün keldi hevâdın) 37

h.+dağı (hevâdağı ol kuşlar) 16

- hiç** *Far.*: hiç
h. (Hiç yok irdi atası) 6
- höri-**: hüngürmek, hüngür hüngür ağlamak
h. (Zārī kılban höridi) 48
- hulķ** *Ar.*: boğaz
h.+ķumğa (Cān hulķumğa tayandı) 29
- hüş** *Far.*: akıl; bilinç
h.+ige (‘İsā hüşige keldi) 41
- I**
- ılan**: yılan
i. (Anda öküş ılan bar) 58
<DLT, ME, KE, DH *yılan*
- İ**
- iç**: iç
i.+i (İçi köyüp yandı-ya) 48
i.+i (İçi hasretke toldi) 70
i.+ige (Bardı bir kent içige) 52
i.+ige (Kirdi halklar içige) 52
- iç-**: içmek
i.-ti-ya (Yamğur suyn içti-ya) 15
i.-gil (Yamğur suynı içgil) 34
- ikrām** *Ar.*: ikram
i. (İkrām bisyār kıldı-ya) 16
- il**: ülke, il
i.+ge (Kıyay ilge ol kirse) 7
i.+ige (Öz ilige yügürdi) 51
- ilig**: el
i.+lerin (İliglerin köterip) 31
<DLT *elig*, AH *el/elig/ilig*, ME *el/elig*,
KE *el/el(i)g*, DH *ilig*
- ‘illet** *Ar.*: hastalık
‘i. (Tükel ‘illet arıtқан) 8
- ‘illiyiyn** *Ar.*: cenettin bir tabakası; krş.
- ‘illiyün**
‘i.+ğa (‘illiyiynğa i[l]tkeli) 24
- ‘illiyün** *Ar.*: cenettin bir tabakası; krş.
- ‘illiyiyn**
‘i.+ğa (‘illiyiynğa tigürdi) 30
- ilt-**: götürmek
i.-tiler (İlttiler çın ornığa) 63
i.+keli (‘illiyiynğa i[l]tkeli) 24
- imdi**: şimdi
i. (İmdi şitāb kılmağıl) 25
i. (İmdi tınmay iñregey) 42
i. (Oğlum imdi tınmağıl) 69
- in-**: inmek
i.-di (Kökkin ‘Azrā’il indii) 19
- İncil** *Ar.*: Hazreti İsa’ya indirilen kutsal kitap.
İ. (İncil ‘atā kıldı-ya) 3
- iñre-**: feryat etmek, sesli sesli ağlamak
i.-di (Oğlum diben iñredi) 29
- i.-di (Ol hāletde iñredi) 66
i.-gey (İmdi tınmay iñregey) 42
<DLT, KE *iñra-*, ME, DH *iñre-*, ML *iñre-*
iñra-n-
- ir-**: isim fiil
i.-diñ (Arķam kuvvetim irdiñ) 43
i.-diñ (Anam irdiñ koldaşım) 44
i.-di (‘ākil irdi mevā’ğa) 2
i.-di- (Tünler uyğak irdi- ya) 4
i.-di (Meryem irdi anası) 6
i.-di (Hiç yok irdi atası) 6
i.-di-ya (‘İsā savçı irdi-ya) 5
i.-di-ya (Közlük bolur irdi-ya) 7
i.-di-ya (‘İsā savçı irdi-ya) 8
i.-di-ya (Koruk kile irdi-ya) 41
i.-kenmiş (Tā’at kılip irkenmiş) 33
- is**: koku
i.+si (Gülni issi toldı-ya) 65
- ‘İsā k.a.**: İsa peygamber
‘İ. (Meryem oğlı ol ‘İsā) 2
‘İ. (‘İsā savçı irdi-ya) 5
‘İ. (‘İsā savçı irdi-ya) 8
‘İ. (‘İsā aydı ey ana) 9
‘İ. (‘İsā tegri yügürdi) 14
‘İ. (‘İsā bardı karlıķķa) 17
‘İ. (‘İsā kelsün didi-ya) 25
‘İ. (‘İsā kelsün köreyin) 26
‘İ. (‘İsā savçı tiledi) 32
‘İ. (‘İsā rüze açmadı) 36
‘İ. (‘İsā munı işitti) 38
‘İ. (‘İsā hüşige keldi) 41
‘İ. (‘İsā tün kün yığıladı) 48
‘İ. (Eyā ‘İsā atın didi) 49
‘İ. (‘İsā munı işitti) 51
‘İ. (‘İsā teyü turdı-ya) 53
‘İ. (Kutluğ ‘İsā savçı men) 54
‘İ. (‘İsā alardın kaçtı) 59
‘İ. (‘İsā kıytuban yandı) 64
‘İ. (‘İsā hāyrān kıldı-ya) 64
‘İ. (‘İsā yığılayu kıldı) 70
‘İ. (‘İsā yalğuz kıldı-ya) 70
‘İ.+nı (‘İsā’nı yetim kılgalı) 24
- iste-**: istemek
i.-gil (Gür kefen istegil) 50
- iş**: iş; olay
i.+iñni (Tezgin işiñni kılgıl) 23
- işit-**: işitmek
i.-ti (‘İsā munı işitti) 38
i.-ti (‘İsā munı işitti) 51
- İzi**: sahip; Tanrı
İ.+din (Yarlıg keldi İzim’din) 18
<DLT, AH, ME *iÁi*, KE *iÁi/eye/eye* DH
idi/ige/izi

K

- ka'be** *y.a.*: kutsal yer
k.+m (Ka'bem anam didi-ya) 45
- kaç-**: kaçmak
k.-tı ('İsâ alardım kaçtı) 59
- kâdir** *Ar.*: kudret sahibi
k.+im (Kâdirim kudretin tñla) 1
- kal-**: kalmak
k.-dım (Anam kıldım hasretde) 45
k.-dım (Anam kıldım hasretde) 45
k.-diñ (Yetim kıldıñ anadın) 37
k.-dı ('İsâ yığlayu kıldı) 70
k.-dı-ya (kiçrak anda kıldı-ya) 17
k.-dı-ya (Bi-ğuş bolup kıldı-ya) 39
k.-dı-ya (Barça hayrân kıldı-ya) 63
k.-dı-ya ('İsâ hayrân kıldı-ya) 64
k.-dı-ya ('İsâ yalğuz kıldı-ya) 70
- kâlem** *Ar.*: kalem
k. (Levh ü kâlem yığlaştı) 40
k.+ğa (Levh ü kâlemğa kirdi-ya) 30
- kanat**: kanat
k.+larım (Kanatlarım kâpurdiñ) 43
- kapur-**: koparmak
k.+diñ (Kanatlarım kâpurdiñ) 43
<DLT *kopur-*, ME, KE *kopar-*
- kapu**: kapı
k.-sı (Rızvân uçmağ kapusu) 31
<OY *kapıg*, DLT, ME, KE, DH *kapuğ*
- karlık**: karlı yer
k.+ka ('İsâ bardı karlıkka) 17
- karşı**: karşı
k. (Karşı selâm kıldı-ya) 19
- kaşd** *Ar.*: kasıt
k. *kul-* (Cân almakka kaşd kıldı) 29
- kaş**: ön, huzur
k.+ığa (Meryem kaşığa keldi) 19
k.+ığa (Meryem kaşığa kildi) 60
<KE, DH *kaş*
- kavm** *Ar.*: kavim
k.+ige (Beni İsrâ'il kavmige) 52
- kayda**: nereden, nereye
k. (Kayda keldiñ didi-ya) 20
k. (Aydı kayda barğay men) 46
- kay(ı)t-**: geri dönmek, vazgeçmek
k.-ıban ('İsâ kayıtaban yandı) 64
- kayu**: nerede
k. (Kayu ilge ol kirse) 7
- kazıl-**: kazılmak
k.-muş (Kördi kim gür kazılmış) 65
- kaz-**: kazmak
k.-sañız (Anam gürin kazañız) 56
- keçe**: gece
k. (Keçe namâz kıldılar) 15
k. (Keçe kündüz yatmağıl) 69

- <DLT, KE *keçe*, ME *kece*, DH *kiçe*
- kefen** *Ar.*: kefen
k. (Gür kefen istegil) 50
k. (Kefen çulğap sardı-ya) 61
k. (Kefenlik böz tiler-men) 54
- kefenlik** *Ar.T.*: kefenlik
k. (Kefenlik böz bere-miz) 57
k. (Kefenlik böz almadi) 59
- kel-**: gelmek; krş. *kil-*
k.-dim (Keldim cânıñ alğalı) 24
k.-diñ (Kayda keldiñ didi-ya) 20
k.-di (Yarlıg keldi İzim'din) 18
k.-di (Meryem kaşığa keldi) 19
k.-di (Bir ün keldi hevâdın) 37
k.-di ('İsâ hüşiğe keldi) 41
k.-dı-ya (Anasığa keldi-ya) 32
k.-dı-ya (Nebet saña keldi-ya) 69
k.-sün ('İsâ kelsün didi-ya) 25
k.-sün ('İsâ kelsün köreyin) 26
k.-er (Oğluñ keler zaman yok) 27
- kilim** *Far.*: kilim; aba, hırka
k. (Kilim tonlar keydiler) 12
- kent**: kent
k. (Bardı bir kent içige) 52
- ketür-**: getirmek; krş. *kiltür-*
k.-gen (Ketürgen ta'amnı yemedi) 35
<OY *ketür-*, DLT *keldür-/keltür-*, ME, KE *ketür-*
- key-**: giymek
k.-diler (Kilim tonlar keydiler) 12
<OY *ked-*, DLT *kez-/key-*, KE *ked-/key-*
- keyin**: sonra
k. (Keyin koptıl didi-ya) 49
KE *keÁin*, DH *kiyin*
- keyik**: geyik
k.+ler (Yâbândaki keyikler) 16
- kıl-**: kılmak, yapmak
k.-ur (Yılan kılır bara-miz) 57
k.-dı (Tâ'at kıldı Mevlâ'ge) 4
k.-dı (Cân almakka kaşd kıldı) 29
k.-dı (Namâz-ı digerni kıldı) 32
k.-dı (Yığlayu zârî kıldı) 38
k.-dılar (Keçe namâz kıldılar) 15
k.-dı-ya (İncil 'atâ kıldı-ya) 3
k.-dı-ya (İkrâm bisyâr kıldı-ya) 16
k.-dı-ya (Karşı selâm kıldı-ya) 19
k.-dı-ya (Rab'ge zâr kıldı-ya) 31
k.-dı-ya (Rab'ge zârî kıldı-ya) 38
k.-dı-ya (Barıp selâm kıldı-ya) 51
k.-dı-ya (Turup selâm kıldı-ya) 52
k.-dı-ya (Mundağ zârî kıldı-ya) 56
k.-dı-ya (Barça namâz kıldı-ya) 62
k.-ay (Aytur anam ne kılay) 42
k.-ay (Neçük kılay didi-ya) 47

- k.-ğıl (Tezgin işiñni kılğıl) 23
 k.-ğıl (Barur yarağın kılğıl) 50
 k.-sun (Rağmet kılusun didi-ya) 40
 k.-sa (Turup du'alar kılsa) 7
 k.-ıp (Zâri kıluban hü didi) 48
 k.-ıp (Tâ'at kılıp irkenmiş) 33
 k.-ıp (Zâri kılıp koptı-ya) 46
 k.-ğalı ('İsâ'nı yetim kılğalı) 24
 k.-ğan (Sebeb kılğan hakîm sen) 47
 k.-guçı (Civânlar kul kılguçı) 22
 k.-guçı (Oğlan yetim kılguçı) 22
 k.-mağıl (İmdi şitâb kılmağıl) 25
 k.-mas-men (Yarlığa küç kılmas-men) 28
 k.-mas-men (Uruş talaş kılmas-men) 28
 k.-mas-sen (Nige şabır kılmas-sen) 68
 k.-may (Namâz kılmay otumış) 33
- kiçrak:** daha geç
 k. (Kiçrak anda kaldı-ya) 17
- kil-:** gelmek; krş. kel-
 k.-di (Meryem kaşığa kildi) 60
 k.-di (Öz menzilige kildi) 64
 k.-di-ya (Bir sözüüm yâd kildi-ya) 1
 k.-di-ya (Âvâz andağ kildi-ya) 37
 k.-di-ya (Meryem tilge kildi-ya) 67
 k.-güsidür (Kilgüsidür bu ölüm) 11
 k.-e (Koruğ kile irdi-ya) 41
 k.-ıp (Yüzge kilip oltırdı) 19
- kiltür-:** gerirmek; krş. ketür-
 k.-di (Uluğ taşlar kiltürdi) 14
- kim(I) Far.:** ki (bağlama edatı)
 k. (Kördi kim gür kızılmış) 65
- kim(II):** kişi kimse (zamir)
 k.+niñ (Kimniñ birle avunay) 42
 k.+niñ (Kimniñ birle turgay-men) 46
- kir-:** girmek
 k.-di (Kirdi halklar içige) 52
 k.-di (Meryem lahidge kirdi) 70
 k.-di-ya (Meryem aña kirdi-ya) 14
 k.-di-ya (Levh kalemğa kirdi-ya) 30
 k.-se (Kıyay ilge ol kirse) 7
- kiz-:** gezmek
 k.-er (Bağr ü deryâ kizer tik) 71
 k.-eli (Yazu yaban kizeli) 10
 <DLT kez-, ME kěz-, KE kez-
- kizle-:** gizlemek
 k.-ben (Kizleben tutsa bolmas) 1
- ko[r]k-:** korkmak
 k.-mas mu (Kok[r]kmas mu sen didi-ya) 44
- qoldaş:** arkadaş, dost
 k.+ım (Anam irdiñ qoldaşım) 44
 k.+um (Közüm nürü oñ qolum) 11
- qop-:** kalkmak
 k.-dı-ya (Zâri kılıp koptı-ya) 46
 k.-dılar (Ana oğul qoptılar) 12
- k.-alı (Ana oğul qopalı) 10
 k.-kıl (Aytur ey ana qopkıl) 34
 k.-kıl (Keyin qopkıl didi-ya) 49
 k.-madı (Meryem ol kün qopmadı) 36
- qoruğ:** korku
 k. (Qoruğ kile irdi-ya) 41
- qoş-:** yanına katmak
 k.-kan (Ölüglerge cân qoşkan) 8
- qoy-:** vermek, bırakmak; ulaştırmak
 k.-dı (Yüzini yerge koydı) 39
 k.-dı-ya (Ta'amnı koydı-ya) 35
 k.-dılar (Qoydılar yer qoynığa) 63
 k.-alı (Bu dünyanı qoyalı) 10
 k.-sañız (Añiretke qoysañız) 56
 k.-mağıl (Hağ kulluğın qoymağıl) 69
- qoy(u)n-:** kucak
 k.+nığa (Qoydılar yer qoynığa) 63
- kök:** gök
 k. (Kök perdesi açıldı) 30
 k. (Kök perdesi açıldı) 61
 k.+de (Kökde orun birdi-ya) 2
 k.+din (Kökkin 'Azrâ'il indı) 19
- köñül:** gönül
 k. (Köñül berdi 'uqbâğa) 4
 k. (Mâlîğa köñül bermegen) 5
- kör-:** görmek
 k.-di (Şehir halkını kördi) 51
 k.-di (Meryem hâlinı kördi) 64
 k.-di (Kördi kim gür kızılmış) 65
 k.-eyin ('İsâ kelsün köreyin) 26
 k.-se (Tüme közsizni körse) 7
 k.-mey (Anı körmey bildi-ya) 20
- köter-:** kaldırmak
 k.-diler (Köterdiler boynığa) 63
 k.-ıp (İliglerin köterip) 31
 <DLT, AH kötiir-, ME, KE, DH kötiir-
 /köter-
- köy-:** yanmak
 k.-üp (İçı köyüp yandı-ya) 48
 <DLT, ME, KE, DH köy-
- köz:** göz
 k. tut- (Bir zamân köz tutğıl) 25
 k.+üm (Közüm nürü oñ qolum) 11
 k.+i (Başı közi sılayın) 26
 k.+i (Közi yaşğa toldı-ya) 29
 k.+ün (Közün yaşını saçtı) 59
- közlük:** gözlü
 k. (Közlük bolur irdi-ya) 7
- közsiz:** gözsüz
 k.+ni (Tüme közsizni körse) 7
- qudret Ar.:** güç, kuvvet
 k. (Qudret birle tirildi) 67
 k.+in (Qadirim qudretin tüıla) 1
- qul:** kul, köle

- k. kıl-* (Civânlar kıl kılıguçı) 22
Ꞑul Süleymân *k.a.*: Süleyman Hakîm Ata
 Ꞑ. (Ꞑul Süleymân aydı-ya) 71
ꞐulaꞐ: kulak
k. sal- (ꞐulaꞐ salgıl didi-ya) 9
 <DLT *Ꞑulak/kulꞐak/ꞐuꞐak*, AH, ME, KE,
 DH *ꞐulaꞐ*
ꞐulluꞐ: kulluk
Ꞑ.+in (ꞐaꞐ ꞐulluꞐın Ꞑoymağıl) 69
Ꞑurbân *Ar.*: kurban
Ꞑ. (Cânım Ꞑurbân bolsun didi) 35
ꞐuꞐ: kuꞐ
Ꞑ.+lar (Hevâdağı ol ꞐuꞐlar) 16
ꞐutluꞐ: kutlu
Ꞑ. (ꞐutluꞐ 'İsâ savꞐı men) 54
 <DLT *ꞐutluꞐ*, ME *Ꞑutlu/ꞐutluꞐ*, KE
ꞐutluꞐ/ꞐutluꞐ
Ꞑuvvet *Ar.*: kuvvet
Ꞑ.+im (ArꞐam Ꞑuvvetim irdiñ) 43
küꞐ: güꞐ; zulüm, eziyet
k. kıl-: karşı gelmek
 (Yarlığa küꞐ kılmas-men) 28
kün: gün
k. (Meryem ol kün Ꞑopmadı) 36
k. ('İsâ tün kün yıꞐladı) 48
k.+de (Anam aytur o künde) 48
kündüz: gündüz
k. (Kündüz rüze tuttılar) 15
k. (KeꞐe kündüz yatmağıl) 69
kürsî *Ar.*: yeryüzü
k. ('ArꞐ u kürsî titredi) 40
küt-: beklemek
k.-ben (Anasım kütüben) 35
 <DLT *küÁ-/ küt-*, AH *küÁ-*, ME *küy-*,
 KE *küy-/ küÁ-*, *küÁe-*
- L**
- laḥid** <*Ar. laḥd*: kabir
l.+ge (Meryem laḥidge kirdi) 70
levḥ *Ar.*: levha
l. (Levḥ Ꞑalemğa kirdi-ya) 30
l. (Levḥ ü kâlem yıꞐlaꞐtı) 40
- M**
- mâl** *Ar.*: mal, varlık, servet
m.+ıĝa (Mâlıĝa köñül bermegen) 5
maña: bana
m. (Maña yâri berseñiz) 55
men: ben
m.+im (Menim atım 'Azrâ'il) 23
m.-men (Men-men sarây bozguçı) 22
menzil *Ar.*: konaklanılan yer
m.+ige (Öz menzilige kildi) 64
Meryem: Hz. Meryem; krꞐ. **Meryem Ana**
M. (Meryem oĝlı ol 'İsâ) 2
M. (Meryem irdi anası) 6
M. (Meryem aydı ey oĝlum) 11
M. (Meryem aydı oĝlıĝa) 13
M. (Meryem aña kirdi-ya) 14
M. (Meryem cânın tenidin) 18
M. (Meryem ꞐaꞐıĝa keldi) 19
M. (Meryem 'aleyküim aldı) 20
M. (Eyâ Meryem sen bilgil) 23
M. (Eyâ Meryem sözüüm oꞐ) 27
M. (Meryem cânın üzdürdü) 30
M. (Meryem ol kün Ꞑopmadı) 36
M. (Meryem bardı dünyâdın) 37
M. (Meryem ḥâlnı sordı) 41
M. (Meryem ꞐaꞐıĝa kildi) 60
M. (Meryem arıĝ yuyıldı) 61
M. (Meryem ḥâlnı kördi) 64
M. (Meryem ğürı yarıldı) 67
M. (Meryem tilge kildi-ya) 67
M. (Meryem laḥidge kirdi) 70
M.+ni (Meryem'ni arıĝ yuĝıl) 50
Meryem Ana: Meryem Ana; krꞐ. **Meryem**
M. (Meryem Anam yusañız) 55
Mevlâ *Ar.*: Tanrı
M.+ĝa ('Âḳil irdi mevlâ'ĝa) 2
M.+ge (Tâ'at kıldı Mevlâ'ĝe) 4
M.+dın ('Azrâ'il'ge Mevlâ'dın) 18
M.+m (Mevlâm ḥâṭır berdi-ya) 1
M.+m (Mevlâm anı aĝırlap) 2
M.+m (Mevlâm anı ozdurdı) 3
miḥnet *Ar.*: eziyet, sıkıntı
m.+de (Miñ daĝ u miñ miḥnetde) 45
miñ: bin; krꞐ. min
m. (Miñ daĝ u miñ miḥnetde) 45
m. (Miñ daĝ u miñ miḥnetde) 45
mu: mu
m. (ꞐoꞐmas mu men didi-ya) 44
m. (Yıĝlamay mu ğurbetde) 45
mundaĝ: bunun gibi, böyle, bu Şekilde
m. (Mundaĝ zâri kıldı-ya) 56
 <DLT, KE *mundaĝ*, DH *mundaĝ/mundaĝ*
muñdaꞐ: dert ortaĝı
m.+ım (Muñlagende muñdaꞐım) 44
muñla-: sıkıntılanmak, sıkıntıya dūŐmek
m.-gende (Muñlagende muñdaꞐım) 44
muñluꞐ: üzĝün
m.-men (Anam öldi muñluꞐ men) 54
 < DLT, DH *muñluꞐ*, ME
muñlu/muñluꞐ/muñluꞐ
munı: bunu
m. ('İsâ munı işitti) 38
m. ('İsâ munı işitti) 51

N

- naqqâş** *Ar.*: süsleyen
n. (Naqqâş taşın bizer dik) 71
- namâz** *Far.*: namaz
n. kıl- (Keçe namâz kıldılar) 15
n. kıl- (Barça namâz kıldı-ya) 62
n. kılma- (Namâz kılma otumış) 33
n.-ı (Namâz-ı digerni kıldı) 32
n.-ı şâm (Namâz-ı şâm vaqtı boldı) 32
- ne**: ne; krş. **ni**
n. (Aytur anam ne bolmış) 33
n. (Ne boluptur didi-ya) 33
n. (Aytur anam ne kılay) 42
n. (Ne turur sen didi-ya) 50
n. (Atıñ ne dip sordılar) 53
n.+dür (Atıñ nedür didi-ya) 21
- nevbet** *Ar.*: nöbet
n. (Nevbet saña keldi-ya) 69
- nevmîd** *Far.*: ümitsiz
n. *bol-* (Nevmîd bolup ökündi) 38
n. *bol-* (Nevmîd bolup yandı-ya) 59
- neçük**: nasıl
n. (Neçük kılay didi-ya) 47
<DLT, KE *neçük*, DH *niçük*
- ni**: ne; krş. **ne**
n.+ge (Oğlum nige yığlar-sen) 68
n.+ge (Nige şabır kılmaz-sen) 68
- nūr** *Ar.*: nur, aydınlık, parlaklık
n.+dın (nürdın bolmış didi-yâ) 6
n.+dın (Nürdın çâder tikildi) 61
n.+ı (Közüm nürü oñ qolum) 11

O

- oğlan**: oğlan, erkek evlat
o. (Oğlan yetim kılguçı) 22
- oğul /oğ(u)l**: oğul
o. (Ana oğul çopalı) 10
o. (Ana oğul çopdılar) 12
o.+um (Meryem aydı ey oğlum) 11
o.+um (Oğlum diben iñredi) 29
o.+um (Oğlum nige yığlar-sen) 68
o.+um (Oğlum imdi tınmağıl) 69
o.+uñ (Oğluñ keler zamân yoq) 27
o.+ı (Meryem oğlı ol 'İsâ) 2
o.+ığa (Meryem aydı oğlığa) 13
<KE *oğ(u)l*, DLT, AH, ME, DH *oğul*
- uq-**: anlamak, dinleyip anlamak
o. (Eya Meryem söziüm uq) 27
- o**: o; krş. **ol(II)**
o. (Anam aytur o künde) 48
- ol(I)**: o (zampir)
o. (Kıyay ilge ol kirse) 7
- ol(II)**: o (sıfat)
o. (Hevâdağı ol kuşlar) 16

- o. (Meryem oğlı ol 'İsâ) 2
o. (Meryem ol kün çopmadı) 36
o. (Ol hâletde iñredi) 66
o. (Yabandaki ol keyikler) 16
- oltur-**: oturmak
o.-dı (Yüzge kilip olturdı) 19
o.-ğan (Olturğan aksağın yöriütgen) 8
DLT, ME *oldur-/oltur-/otur-*, KE, DH *oltur-*
- oñ**: sağ
o. (Közüm nürü oñ qolum) 11
- orun/or(u)n**: yer
o. (Kökde orun birdi-ya) 2
o.+ığa (İlttiler çın orığa) 63
- ot**: kök, bitki
o. (Ot yıldızın yediler) 15
o. (Ot yıldızın tırmaçka) 17
- oyğaq**: uyanık
u. (Tünler oyğaq irdi- ya) 4
<ME *oyağ*, KE *oyğaq*
- ozdur-**: birini öne geçirmek; tercih etmek
o.-dı (Mevlîm anı ozdurdı) 3

Ö

- ökün-**: pişman olmak
ö.-di (Nevmîd bolup ökündi) 38
- öl-**: ölmek
ö.-di (Anam öldi muñluğ men) 54
- ölüg**: ölü
ö.+lerge (Ölüglerge cân koşkan) 8
<OY, DLT, KE, ME, DH *ölüg*
- ölüm**: ölüm
ö. (Kilgüsidür bu ölüm) 11
- öy-**: yürümek; acele etmek
ö.-megil (Cân almaçka öymegil) 25
<ME *ew-*, KE *ew-/ev-*
- öye**: çok akıllı
ö.+si (Enbiyâlar öyesi) 6
<DLT *öge*
- öz**: kendi
ö. (Öz cânıdın tükendi) 20
ö. (Öz ilige yügürdi) 51
ö. (Öz menzilige kildi) 64
ö.+iñ (Öziñ bargıl didi-ya) 58
ö.+uñ (Özüñ bargıl didi-ya) 57
ö.+ini (Özini yerge urdı) 39
ö.+ığa (Öziğa çift almagen) 5

P

- pend** *Far.*: öğüt
p. (Bir pend aytay men saña) 9
p.+imge (Bu pendimge ey ana) 9
- perde** *Far.*: kanat

p.+si (Kök perdesi açıldı) 30
p.+si (Kök perdesi açıldı) 61

R

Rab Ar.: Rab, Tanrı
R.+ge (Rab'ge zâr kıldı-ya) 31
R.+ge (Rab'ge zârî kıldı-ya) 38
rahîm Ar.: acıyan
r. (Raḥîm rahmet eyle sen) 47
rahmet Ar.: koruma, esirgeme
r. *kıl-* (Raḥmet kılsun didi-ya) 40
r. *eyle-* (Raḥîm rahmet eyle sen) 47
r.+in (Ḥak rahmetin bilgürdi) 3
râz Far.: sır, giz
r.+ım (Râzım aytay didi-ya) 66
Rebbüd y.a.: Rebud dağı; krş. **Rebüd**
r. (Rebbüd tağı yığladı) 49
Rebüd y.a.: Rebud dağı; krş. **Rebbüd**
R. (Barıp Rebüd tağığa) 13
rızvân: cennet bahçesi
r. (Rızvân uçmağ kapusu) 31
rûze Far.: oruç
r. (Rûze ağzını açğıl) 34
r. *tut-* (Kündüz rûze tuttular) 15
r. *açma-* ('İsâ rûze açmadı) 36

S

sâ'at Ar.: saat
s. (Bir sâ'at sin şabır kılgıl) 25
şabr Ar.: sabır
ş. *kıl-* (Bir sâ'at sin şabır kılgıl) 25
ş. *kılma-* (Nige şabır kılmas-sen) 68
saç-: saçmak
s.-tı (Közün yaşını saçtı) 59
sal-: salmak, sermek, yaymak
s.-ğıl (Kulağ salğıl didi-ya) 9
saña: sana
s. (Bir pend aytay men saña) 9
s. (Nebet saña keldi-ya) 69
sarây Far.: saray
s. (Men-men sarây bozğuçı) 22
sar-: sarmak
s. (Kefen çulğap sardı-ya) 61
savçı: elçi, peygamber
s. ('İsâ savçı irdi-ya) 5
s. ('İsâ savçı irdi-ya) 8
s. ('İsâ savçı tiledi) 32
s. (Kutluğ 'İsâ savçı-men) 54
<DLT *savçı*, ME *savçı*, KE *savçı/savçı*
şavma'a Ar.: mescit
ş. (Bu şavma'a bitürdi) 14
sebeb Ar.: sebep
s. (Sebeb kılgan ḥakîm sen) 47

selâm Ar.: selam
s. *kıl-* (Karşu selâm kıldı-ya) 19
s. *kıl-* (Barıp selâm kıldı-ya) 51
s. *kıl-* (Turup selâm kıldı-ya) 52

sen: sen

s. (Eya Meryem sen bilgil) 23
s. (Raḥîm rahmet eyle sen) 47
s. (Anam cânun aldun sen) 47

şevâb Ar.: sevap

û. (Şevâb bolur didi-ya) 55

sev-: sevmek

s.-megen (Bol dünyanı sevmegen) 5
<OY *seb-in-*, DLT *sev-*, KE *sev-/sev-*
/söw-, ME *sev-*, DH *siv-/söy-*

sıla-: sıvazlamak

s.-yın (Başı közi sılayın) 26

sin: sen

s. (Bir sâ'at sin şabır kılgıl) 25

sor-: sormak

s.-dı (Meryem ḥalını sordı) 41
s.-dılar (Atun ne dip sordılar) 53
<ME *sor-*, KE *sor-/sora-*

söz: söz

s.+üm (Bir sözüm yâd kildi-ya) 1
s.+üm (Eya Meryem sözüm ok) 27
s.+imizni (Sözümüzü bilip bar) 58

su: su

s.+yın (Yamğur suyun içti-ya) 15
s.+yın (Yamğur suyun almağğa) 17
s.+yını (Yamğur suyunu içgil) 34
<AH *su/suw*, ME *suw*, KE *su/suw*, DH
su

Ş

şâm Far.: akşam

ş. (Namâz-ı şâm vaqtı boldı) 32

şehir: Ar. < *şehr*

ş. (Şehir halkını kördi) 51

şitâb Far.: acele

ş. *kıl-* (İmdi şitâb kılmagıl) 25

T

ta'am Ar.: yemek

t. (Zerre ta'am tatmadı) 36

t.+nı (Keltürgen ta'amı yemedi) 35

t.+nı (Ta'amını koydı-ya) 35

tâ'at Ar.: ibadet etme

t. (Tâ'at vaqtı didi-ya) 10

t. *kıl-* (Tâ'at kıldı Mevlâ'ge) 4

t. *kıl-* (Tâ'at kılip irkenmiş) 33

tag: dağ

t.+ı (Rebbüd tağı yığladı) 49

t.+ğa (Barıp Rebüd tağığa) 13

t.+lar (Çıktı tağlar başına) 13

- <DLT, KE *tağ*, ME *tağ/dağ*
talak *Ar.*: boş
 t. ber- (Talak berdi dünyâğa) 4
talaş: dalaş, döğüş
 t. (Uruş talaş kılmas-men) 28
tañ: tan
 t. (Yaruk tañ attı-ya) 36
taş: taş
 t.+ın (Naqqâş taşın bizer dik) 71
 t.+lar (Taşlar yıkkın didi-ya) 13
 t.+lar (Uluğ taşlar ketürdi) 14
tat-: tatmak
 t.-madı (Zerre ta'am tatmadı) 36
tayan-: dayanmak; yaklaşmak
 t.-dı (Cân hulûmğa tayandı) 29
 <DLT, ME, KE *tayan-*
te-: demek; *krş.* ti-
 t.-yü (Anam teyü yıgladı) 39
 t.-yü ('İsâ teyü turdı-ya) 53
 <AH *te-/ti-*, ME, KE *te-*, DH *di-*
tegrî: etraf, çevre
 t. ('İsâ tegri yügürdi) 14
 <OY, DLT *tegre*, ME *tégre*, KE *tegre/teñre*
telin-: delinmek
 <OY *telin-me-*, DLT *telin-*
 t.- edür (Yüreklerin telindür) 21
ten *Far.*: ten, vücut, beden
 t.+ım (Aytur tenim titreşür) 21
 t.+ıdın (Meryem cânın tenidin) 18
tezgin: hemen, çabuk
 t. (Tezgin işiñni kılğıl) 23
 <DLT *terk/terkin*
tin-: dinmek, rahatlamak, sakinleşmek
 t.-may (İmdi tınmay inregey) 42
 t.-mağıl (Oğlum imdi tınmağıl) 69
 <ME *tin-*, KE *tin-*, DH *tin-dir-*
tıñla-: dinlemek
 t. (Kâdirim kudretin tıñla) 1
 <OY *tıñla-*, DLT *tıñla-/tiñle-*, ME, KE *tiñle-*
ti-: demek, söylemek; *krş.* te-
 t.-di-ya (Yaşşı aydıñ tidi-ya) 11
 t.-di-ya (Cân alur-men tidi-ya) 28
 t.-di-ya (Hâlım andağ tidi-ya) 54
 t.+gey (Kime ana tigez men) 46
tigür-: ulaştırmak
 t.-di ('İllyyüñğa tigürdi) 30
 <AH *tegür-/tiğür-*, ME, KE *tegiür-*
tik: gibi; *krş.* dik
 t. (Bağr ü deryâ kizer tik) 71
 t. (Dâne dâne tüzür tik) 71
tikil-: dikilmek
 t.-di (Nürdın çâder tikildi) 61
til: dil
 t. (Faşih til birle aydı) 49
 t.+ge *kil-* (Meryem tilge kildi-ya) 67
tile-: dilemek
 t.-r-men (Kefenlik böz tiler-men) 54
 t.-di ('İsâ savçı tiledi) 32
 t.-yin (Behillikin tileyin) 26
 <AH; ME; KE *tile-*
tirgüz-: diriltmek
 t.-gil (Anam tirgüzgil didi) 66
tiril-: dirimek, canlanmak
 t.-di (Kudret birle tirildi) 67
 <AH, ME, KE *tiril-*
tirmaç: dermek, toplamak
 t.+ka (Ot yıldızın tirmaçka) 17
titre-: titremek
 t.-di ('Arş u kürsi titredi) 40
 <ME, KE *titre-*
titreş-: titreşmek, seğirmek
 t.-ür (Aytur tenim titreşür) 21
tol-: dolmak
 t.-dı (İçi hasretke toldı) 70
 t.-dı-ya (Közi yaşğa toldı-ya) 29
 t.-dı-ya (Gülñi issi toldı-ya) 65
 <AH, ME, KE *tol-*
ton: don, giyisi
 t.+lar (Kelim tonlar keydiler) 12
tur-(I): durmak, kalmak
 t.-ur (Ne turur sen didi-ya) 50
 t.-dı-ya ('İsâ teyü turdı-ya) 53
 t.-dılar (Barça uzağ turdılar) 53
 t.-ğay (Kimniñ birle turğay men) 46
tur-(II): kalkmak
 t.-up (Turup du'âlar kılsa) 7
 t.-up (Turup selâm kıldı-ya) 52
 t.-up (Turup 'aleyk aldılar) 53
tut-: tutmak, sunmak, yerine getirmek
 t.-tı-ya (Barça gurrâ tuttı-ya) 60
 t.-tılar (küñdüz rüze tuttular) 15
 t.-mas-sen (Hağ buyrığın tutmas-sen) 68
 t.-sa (kizleben tutsa bolmas) 1
 <AH, ME, KE *tut-*
tükel: tamamen, hepsi
 t. (Tükel 'illet arıtқан) 8
tüken-: tükenmek
 t.-di (Öz cânıdın tükendi) 20
tüme: hep, bütün
 t. (Tüme közsizni körse) 7
tümen: bin
 t. (Tümen çeçek açılmış) 65
 <ME, KE *tüken-*
tün: gece
 t. ('İsâ tün kün yıgladı) 48
 t.+ler (tünler uyğak irdi- ya) 4

türlük: türlü

t. (Türlük seçek açıldı) 62
 <AH, KE *türlüg*, ME *türlü*

tüz-: dizmek

t.-er (Dâne dâne tüzër tik) 71
 ME *düz-Atüz-*, KE *tüz-*

U

u Far.: ve

u. ('Arş u kürsî titredi) 40
 u. (Miñ dağ u miñ miñnetde) 45

uçmağ: cennet

u. (Rızvân uçmağ kapısı) 31
 'u**ğbā** Ar.: ahiret, öbür dünya
 'u.+ğa (Köñül berdi 'u**ğbā**ga) 4

uluğ: büyük

u. (Uluğ taşlar kettürdi) 14

ur-: vurmak

u.-dı (Özini yerge urdı) 39

uruş: dövüş

u. (Uruş talaş kılmas-men) 28

utu-: uyumak

u.-mış (Namâz kılmay utumış) 33
 <OY *udi-*; DH *uyu-*; KE *u-*, *udi-*, *uyu-*;
 ME *uyu-*

uzağ: uzak

u. (Barça uzağ turdılar) 53
 <DLT; ME, KE *uzağ*

Ü

ü Far.: ve

ü. (Levh ü kâlem yığlaştı) 40
 ü. (Bağr ü deryâ kizer tik) 71

üküş: çok

ö. (Anda üküş ilan bar) 58

ümid Ar.: ümit

ü.+leri (ümidleri boldı-ya) 12

ün: ses

ü. (Bir ün keldi hevâdın) 37

üzdür-: koparttırmak; aldırmaq

ü.-dü (Meryem cânın üzdürdü) 30

V

vakt Ar.: vakit

v.+ı (Tâ'at vaktı didi-ya) 10
 v.+ı (Namâz-ı şâm vaktı boldı) 32
 v.+ı (Ağşam vaktı boldı-ya) 34

Y

yâbân Far.: kır, çöl

y. (Yazu yaban kizeli) 10
 y.+daki (Yabandaki ol keyikler) 16

yâd Far.: hatırlama, anma

y. *kil-* (Bir sözüüm yâd kildi-ya) 1

yağşı: iyi

y. (Yağşı aydın tidi-ya) 11
 y. (Yağşı güller açılmış) 65
 AH, ME, KE *yağşı*

yalbar-: yalvarmak

y.-dı (Yaratkanğa yalbardı) 66
 DLT *yalwar-*, ME *yalpar-*, KE *yalbar-*/
yalwar-

yalğuz: yalnız

y. ('İsâ yalğuz kaldı-ya) 70
 <ME, KE, DH *yalğuz*

yamğur: yağmur

y. (Yamğur suyn içti-ya) 15
 y. (Yamğur suyn almakğa) 17
 y. (Yamğur suynı içgil) 34

yan-(I): yanmak

y.-dı-ya (İçi köyüp yandı-ya) 48

yan-(II): dönmek

y.-dı ('İsâ kayıtban yandı) 64
 y.-dı-ya (Nevmid bolup yandı-ya) 59

yarağ: hazırlık

y.+ın (Barur yarağın kılığıl) 50
 <DLT, ME, KE *yarağ*, DH *yarağ*

yarat-: yaratmak

y.-kanğa (Yaratkanğa yalbardı) 66

yarıl-: yarılmak

y.-dı (Meryem gürü yarıldı) 67
 <DLT, ME, KE, DH *yarıl-*

yâri Far.: yardım

y. *ber-* (Maña yâri berseñiz) 55

yarlığ: buyruk, emir

y. (Yarlığ keldi İzim'din) 18
 y.+a (Yarlığa küç kılmas-men) 28
 <DLT *yarlığ*, KE *yarlığ/yarlık*

yaruk: aydınlık

y. (Yaruk tañ attı-ya) 36
 <DLT, ME, KE, DH *yaruk*

yaş: yaş, gözyaşı

y.+ğa (Közi yaşğa toldı-ya) 29
 y.+ını (Közün yaşını saçtı) 59

yat-: yatmak

y.-mağıl (Keçe kündüz yatmağıl) 69

yazu: yazı

y. (Yazu yaban kizeli) 10
 <DLT, ME, KE *yazu*

ye: yemek; krş. yi-

y.-diler (Ot yıldızın yediler) 15
 y.-medi (Keltürgen ta'âmını yemedi) 35

yer: yer, yeryüzü

y. (Koydılar yer çoynığa) 63
 y.+ge (Yüzini yerge koydı) 39
 y.+ge (Özini yerge urdı) 39

yeryüzi: yeryüzü

y.+de (Yeryüzide cânvârlar) 16

- yet-:** yetişmek, ulaşmak
y.-tiler (Âhiretke yettiler) 12
- yetil-:** yetişmek, ulaşmak; krş. **yit-**
y.-di (Hâk'dın fermân yetildi) 60
- yetim** *Ar.:* yetim
y. (Oğlan yetim kılguçı) 22
y. ('İsâ'nı yetim kılğalı) 24
y. (Yetim kaldıñ anadın) 37
y. (Yetim boldum didi-ya) 42
- yetiş-:** yetişmek
y.-ti (Cebrâ'il hem yetiştii) 62
- yıgıl-:** yığılmak, toplanmak
y.-dı (Feriştelere yığıldı) 31
y.-dı (Feriştelere yığıldı) 60
y.-dı (Feriştelere yığıldı) 62
<DLT, ME, KE, DH *yıgıl-*
- yıgıla-:** ağlamak; krş. **yıgıla-**
y.-r-sen (Oğlum nige yıgılar-sen) 68
y.-dı (Anam teyü yıgladı) 39
y.-dı (Rebbüd tağı yıgladı) 49
y.-dı ('İsâ tün kün yıgladı) 48
y.-yu (Yıgılayu zâri kıldı) 38
y.-yu ('İsâ yıgılayu kaldı) 70
y.-magil (Yıglamagil didi-ya) 68
y.-may (Yıglamay mu gurbetde) 45
<DLT *ıgla/yıgıla-*, ME, KE, DH *yıgıla-*,
- yıgılaş-:** yıgılaşmak
y.-tı (Levh ü kâlem yıgılaştı) 40
y.-tı (Feriştelere yıgılaştı) 40
<DLT *ıgılaş-/yıgılaş-*, ME, KE, DH *yıgılaş-*
- yık-:** yıkmak
y.-ın (Taşlar yıkkın didi-ya) 13
- yılan:** yılan
y. (Yılan kıılır bara-miz) 57
- yıldız:** kök
y.+ın (Ot yıldızın yediler) 15
y.+ın (Ot yıldızın tırmağka) 17
<DLT *yıldız*, KE *yılduz*
- yok:** yok
y. (Hiç yok irdi atası) 6
y. (Oğluñ keler zamân yok) 27
y. (Hâkdın aña fermân yok) 27
- yoldaş:** yoldaş
y.+ım (Garıblıkde yoldaşım) 44
- yörüt-:** yürütmek
y.-gen (Olturğan aksakñı yöritgen) 8
- yu-:** yıkamak
y.-ğil (Meryem'ni arığ yuğıl) 50
y.-sañız (Meryem anam yusañız) 55
<DLT, ME *yu-*, KE *yuv-*
- yuyıl-:** yıkandı
y.-dı (Meryem arığ yuyıldı) 61
<KE *yuyul-*
- yügür-:** hızlıca gitmek
y.-di ('İsâ tegri yügürdi) 14
y.-di (Öz ilige yügürdi) 51
<ME, KE, DH *yügür-*
- yürek:** kalp, gönül
y.+ım (Yüreklirim telindür) 21
<DLT *yüreg/yürek*, ME, KE, DH *yürek*
- yüz:** yüz
y.+ge (Yüzge kilip olturdu) 19
y.+ini (Yüzini yerge koydu) 39
Z
- zamân** *Ar.:* zaman
z. (Bir zamân köz tutğıl) 25
z. (Oğluñ keler zamân yok) 27
- zâr** *Far.:* ağlayan, inleyen; ağlama; dert
z. *kıl-* (Rab'ge zâr kıldı-ya) 31
- zâri** *Far.:* inleme
z. *kıl-* (Yıgılayu zâri kıldı) 38
z. *kıl-* (Rab'ge zâri kıldı-ya) 38
z. *kıl-* (Zâri kılip çopdı-ya) 46
z. *kıl-* (Zâri kılbân hû didi) 48
z. *kıl-* (Mundağ zâri kıldı-ya) 56
- zerre** *Ar.:* zerre
z. (Zerre ta'am tatmadı) 36

Kaynaklar

- Arat, Reşit Rahmeti (1975): *Kutadgu Bilig, III İndeks*, TDK Yay., İstanbul.
- Ata, Aysu (1997): *Nasrû'd-din Bin Buhanü'd-din Rabgüzi Kısası'l Enbiyâ (Peygamber Kıssaları), II Dizin*, TDK Yay., Ankara.
- Atalay, Besim (1986): *Mahmud Kaşgari Divanü Lûgati't Dizin* IV, TDK Yay., Ankara.
- Caferoğlu, Ahmet (1984): *Türk Dili Tarihi II*, Enderun Yay., İstanbul.
- Clauson, Sir Gerard (1972): *An Etymological Dictionary of Pre-thirteenth-Century Turkish*, Oxford.
- Divan-ı Hikmet (H.1260): İstanbul Üniversitesi Ktp. Türkçe Yazmalar, nr: 3898.

- Eckmann, Janos (1988): *Çağatayca El Kitabı* (Çev. Günay Karaağaç), İÜEF Yay., İstanbul.
- Eraslan, Kemal, (1996): *Ali-şîr Nevâyî: Nesâyimü'l- Maḥabbe min Şemâyimi'l-Fütüvve I Metin*, TDK Yay., Ankara.
- Eraslan, Kemal (1991): *Ahmed-i Yesevî Dîvân-ı Hikmetten Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- Eraslan, Kemal (1994 Mayıs): "Divan-ı Hikmet Nüshalarının Dili", Ahilik Yolu, s. 30.
- Eraslan, Kemal (1996): *Mevlânâ Safiyü'd-dîn Neseb-nâmeTercümesi*, İstanbul.
- Eraslan, Kemal (1977). "Yesevî'nin Fakr-nâmesi", TDED, Cilt XVIII, s.45-120+XV İstanbul.
- Hakim Ata Kitâbı* (1846): Kazan
- Hakkul, İbrahim Seyfeddin Refiddin (1991): *Süleyman Bakırganıy: Bakırgan Kitabı*, Taşkent.
- Hakkul, İbrahim Seyfeddin Refiddin (1991): *Ahmet Yeseviy: Hikmetler*, Taşkent.
- Hazîni Kuşeyri (1995): Ahmed b. Maḥmūd b. Hacı Şâh, *Cevâhirü'l- Ebrâr min Emvâci'l-Bihâr*. Müstensihi, Mahmud bin Hasan bin Şeyhu'n- Nakşibendî (H.1002/M. 1593), (haz. Cihan Okuyucu), Kayseri.
- Kaya, Önal (1998): "Süleymân Hakîm Ata Bakırganı ve Şiirleri", TDA, Cilt 8, s.73-209, İstanbul.
- Köprülü, Fuad (1976) *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, DİB Yay., Ankara.
- Köprülü, Fuad, "Hoca Ahmed Yesevi, "Çağatay ve Osmanlı Edebiyatları Üzerindeki Tesirleri", *Bilgi Mecmuası*, No:6, s.611-645.
- Malov, E. A. (1897): "Ahır Zaman Kitabı, Kniga o poslednem vremeni (İli o koçine mira)", *IOAIE*, T. 14 Kazan.
- Ölmez, Zühal (1995): "Eyyûb ve Çağatayca Şiirleri" *TDA*, c.5, s.105-170, Ankara.
- Steingass. F. (1975): *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, (New Reprint), Beirut.
- Şeyh Süleyman Efendi (1298): *Lügat-ı Çağatay ve Türkî-i Oûmânî*, İstanbul.
- Şükürov, Resul Muhammed Aşırbay Oğlı (1992): *Ahmed Yeseviy: Divan-ı Hikmet*, Taşkent.
- Tekcan, Münevver (1997): *Hakim Ata ve Bakırgan Kitabı*, Seçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış doktora tezi, Konya.
- Tekcan, Münevver (2003): "İmâm-ı Azam Ebû Hanîfe'nin Kıssası", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S:15, Konya 2003, s.121-168.
- Tekin, Talat (1988): *Orhon Yazıtları*, TDK Yay., Ankara.
- Yüce, Nuri:(1988): *Mukaddimetü'l-Edeb*, TDK Yay., Ankara.

